

HÖR DU MIG!
TANKAR KRING KURSEN I SVENSKA VID EN OFÖRUT-
SEDD ÖVERGÅNG TILL DISTANSUNDERVISNING VID
ETT YRKESINTITUT UNDER COVID-19-PANDEMIN

Hanna Kuusela
Magisteravhandling
Svenska
Institutionen för språk- och
kommunikationsstudier
Jyväskylä universitet
Våren 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä: Hanna Kuusela	
Työn nimi: Hör du mig! Tankar kring kursen i svenska vid en oförutsedd övergång till distansutbildning vid ett yrkesinstitut under COVID-19-pandemin	
Oppiaine; Ruotsin kieli	Työn laji: Maisterintutkielma
Aika: kevät 2023	Sivumäärä: 51
Tässä maisterintutkielmassa selvitin opiskelijoiden ajatuksia opiskelusta ruotsin kursilla eräässä ammat- tioppilaitoksessa. Kurssi toteutettiin poikkeuksellisesti etäopetuksena Covid-19-pandemian aiheuttaman koulujen sulkemisen seurauksena. Ruotsin kielen kurssi kuuluu ammatillisen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa pakollisiin opintojaksoihin. Viimeisellä oppitunnillaan oppilaat tekivät kuvan aiheesta <i>Aja- tuksia opiskelusta kursilla Viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä, ruotsi</i>. Kuvan sai tehdä halua- mallaan tavalla paperille tai tietokoneella. Tutkimuksen aineisto muodostuu näistä kuvista. Niitä palaute- ttiin yhteensä tutkimuksessa käytettäväksi 44 kappaletta. Kuvien analysointiin käytettiin kvalitatiivisen ai- neiston sisällönanalyysiä. Ammatillisen koulutuksen reformi aloitti muutoksen toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa vuonna 2018. Tämä muutos kohti itsenäisempää ja yksilöllisempää oppimista kiihtyi vuonna 2020 Covid- 19-pandemian seurauksena. Fyysinen oppimisympäristö vaihtui luokkahuoneista opiskelijoiden koteihin tai paikkoihin, joissa oppilaat saattoivat oppituntien ajan muodostaa laitteillaan internet-yhteyden. Ulkoa päin yhteiskuntaan ja yksilöön kohdistuva uhka aiheuttivat muutoksen sekä oppimisympäristöihin että turvallisuuden tunteeseen. Jotta oppimista voi tapahtua, tulee oppimisympäristön olla turvallinen. Lisäksi vuorovaikutus on edellytys oppimiselle. Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut pitkän tähtäimen ta- voitteeksi keventää fyysisiä oppimisympäristöjä sekä lisätä ajasta ja paikasta riippumatonta opiskelua. Tutkimuksen kuvissa esiin nousi yhtenä hallitsevana tekijänä yksinäisyys. Vuorovaikutus puolestaan ku- vissa näkyi vain heikosti. Se tapahtui opettajan ja opiskelijan välillä eikä lainkaan oppilaiden välillä. Fyy- sistä oppimisympäristöä kuvattiin niukasti ja sitä edusti pääasiassa tietokone. Kuvat ilmensivät enem- mänkin yksinäistä etäopiskelutilannetta eikä niinkään erityisesti ruotsin kielen opiskelua. Tämän ja aiem- pien tutkimusten perusteella voidaan todeta, että opiskelutilanteessa on tärkeää panostaa vuorovaikutuk- seen, kuulla ja nähdä oppilas ja tämän kokonaistilanne. On tärkeää tehdä näkyväksi oppilaiden ajatuksia etäopiskelusta ja pohtia, kuinka turvallisuuden tunteeseen ja vuorovaikutukseen voidaan etäopetuksessa vaikuttaa riittävästi, jotta oppilas voisi kokea tulevaisuutta kuulluksi ja osallistua aktiivisesti opetukseen.	
Asiasanat: distansundervisning, lärmiljö, COVID-19, yrkesskolereformen, interaktion och lärande	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto, JYX	
Muita tietoja	

FIGURER

- Figur 1 Den nya yrkesutbildningen.
- Figur 2 Förändringsmodell: Förändringar i en förändrad situation.
- Figur 2b Processen för en innehållsanalys.
- Figur 3 Uttryck av en negativ känsla. Bilderna 3a-b.
- Figur 4a Den fysiska miljön. Bilderna 4a-c.
- Figur 4b Den fysiska miljön. Bild 4d.
- Figur 5 Social miljö och interaktion på distans. Bilderna 5a-b.
- Figur 6 Den pedagogiska miljön. Bild 6.
- Figur 7 Elevens situation. Brist på trygghet. Bilderna 7a-c.
- Figur 8 Datorer. Bilderna 8a-c.
- Figur 9a Ställningstagande till distansundervisningen. Bilderna 9a-c.
- Figur 10 Uttryck av attityd. Bilderna 10a-d.
- Figur 11 Känsla av kompetens. Bilderna 11a-c.
- Figur 12 Positiva och negativa tankar. Bilderna 12a-c.
- Figur 13 Beslutsamhet eller engagemang? Bild 13.
- Figur 14 COVID-19. Bilderna 14a-c.
- Figur 15 Flaggor. Bilderna 15a-d.
- Figur 16 Symboler. Bilderna 16a-d.

INNEHÅLL

1	INLEDNING	5
2	TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	8
	2.1 COVID-19-pandemin.....	8
	2.2 Svenskundervisning på andra stadiets yrkesutbildning.....	9
	2.3 Yrkesskolereformen.....	10
3	LÄRMILJÖER.....	13
	3.1 Begreppet lärmiljö.....	13
	3.2 Lärmiljöer i läroplaner.....	15
	3.3 En god lärmiljö	16
	3.4 Distans- och fjärrundervisning	17
	3.5 Lärmiljö och inläring	19
	3.6 En förändringsmodell.....	21
4	MATERIAL OCH METOD	23
	4.1 Metod.....	23
	4.2 Analysmetod.....	24
	4.3 Informanter	26
	4.4 Datainsamling och material.....	26
5	ANALYS OCH RESULTAT	28
6	DISKUSSION.....	42
7	AVSLUTNING.....	47
	LITTERATUR	49

1 INLEDNING

Lär miljön, dvs. en verksamhetsmiljö som skapar förhållanden och förutsättningar för lärande (Piispanen 2008: 14–15), spelar en viktig roll i en inlärningsprocess. Interaktion och trygghet är de viktigaste faktorerna i en sådan inlärningsprocess (Aksovaara 2020; Järvinen 2014: 78; Manninen 2007 & Piispanen 2008, 3). *Interaktion* definieras som samspel med eller mellan individer och dess samspel med material (Aksovaara 2020). Vidare fastslås det i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2004) att *arbetsro och en vänlig och lugn atmosfär* stödjer lärandet. I grunderna för de yrkesinriktade examina (2018) behandlas lärmiljöer i första hand ur arbetslivsperspektiv. Det vill säga att en utbildningsanordnare ska kunna erbjuda olika och ändamålsenliga *verksamhetsmiljöer*.

På hösten 2019 upptäcktes ett nytt och smittsamt coronavirus i Wuhan i Kina. Viruset spred sig runt om hela världen. År 2020 innebar COVID-19-pandemin nya utmaningar för utbildningssektorn runt omkring världen. Detta innebar också att förutsättningarna för lärmiljöerna förändrades. Sammankomstrestriktioner orsakade av pandemin fick elevernas hem och andra fritidsmiljöer utgöra rum för inläring. Den största delen av eleverna övergick till distansundervisning och skolans klassrum och arbets-salar som är byggda för att fungera som lärmiljöer blev tomma. Från och med hösten 2020 fram till våren 2021 varierade skolgången enligt det rådande pandemiläget mellan självstudier, distansstudier och kombinerade modeller med deltagande antingen på plats eller på distans.

Före pandemins utbrott, den 1 januari 2018, inleddes en reform av yrkesutbildningen som innebar en omfattande förändring av yrkesutbildningen i Finland. Reformen var ett av regeringens spetsprojekt. Syftet med reformen var att anpassa andra stadiets yrkesutbildning till både individernas och arbetsgivarnas behov samt samhällets ekonomiska krav. En av Utbildnings- och kulturministeriets ambitioner är att rationalisera fysiska utrymmen och att utöka inläringstillfällen som

är oberoende av tid och plats. (Undervisnings- och kulturministeriet 2022b). Reformen påverkades av att språkstudier har minskat och språkfärdigheterna har försvagats under de senaste åren samtidigt som behovet av språkkunnig arbetskraft har ökat (Undervisnings- och kulturministeriet 2023).

Inom skolvärlden diskuterades flitigt hur fjärr-, distans- och närundervisning (för diskussion om begreppen, se avsnitt 3.2) skulle organiseras för att barn och unga i så låg utsträckning som möjligt skulle påverkas av restriktionerna. Detta samtidigt som olika aktörer omorganiserade pågående verksamhet. Beslutsfattare övervägde rekommendationer för distans-, fjärr- och närundervisning samt hybridundervisning. Utbildningsanordnare konstruerade snabbt olika sätt att genomföra utbildningen, vilket medförde lokala variationer med olika lösningar som baserat på det rådande pandemiläget och elevernas ålder. Vad hände med trygghetskänslan, interaktionen och basbehoven då eleverna blev tvungna att ta egenansvar för såväl vardagen som sina studier på ett nytt sätt med hjälp av digitala läromedel och utan lärares och skolkamraternas fysiska närvaro i lärmiljön? Det saknas idag vetenskap om hur elever i yrkesskolor upplevde den speciella situationen och förändringen i lärmiljön.

Syftet med min magisteravhandling är att utreda de tankar som fanns hos en grupp elever som gick en kurs i svenska under de exceptionella förhållandena som rådde under COVID-19-pandemin våren 2021. Kursen *Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, svenska* anordnades på distans genom ett yrkesinstitut i södra Finland. Ämnet intresserar mig eftersom jag som kursens lärare fick uppleva denna unika situation och blev tvungen att fundera över dess inverkan på elever och lärmiljöer. Under kursen upplevde jag svårigheter i att få interaktionen mellan individer att fungera. Distansundervisning var nytt både för eleverna och för mig som kursens lärare.

Ämnet för avhandlingen och dess resultat är viktiga både på grund av de undantagsförhållanden som COVID-19-pandemi orsakade och den parallellt pågående reformeringen av yrkesutbildningen. Med andra ord pågick det två stora förändringar samtidigt inom skolvärlden. Följden blev att reformeringen av yrkesutbildningen framskred fortare och annorlunda än planerat. Ämnet är särskilt viktigt och i enlighet med Utbildnings- och kulturministeriets mål som är att effektivisera utbildningsverksamhet ekonomiskt, utveckla lärmiljöer och pedagogiska metoder, underlätta för användandet av alternativa fysiska inlärningsutrymmen och läromedel samt att öka andelen utbildning som är oberoende av tid och plats. Undervisnings- och kulturministeriets mål är att uppnå detta senast år 2040 (Undervisnings- och kulturministeriet 2022).

Jag är intresserad av elevernas tankar eftersom situationen i skolan var unik. Lärmiljön omvandlades plötsligt från ett vanligt klassrum i en skola till vilket ställe som helst där en elev valde att befinna sig under lektionstid. Lärare blev tvungna att

anpassa sig till ett för dem främmande sätt att undervisa. Eleverna fick anpassa sig till nya lärmiljöer och samtidigt ta ansvar för sitt deltagande i distansundervisningen. Interaktionen mellan lärare och elever ändrade form samtidigt som den fysiska, psykiska och sociala lärmiljön såg olika ut hos varje enskild elev under en och samma lektion. Lärare hade begränsade möjligheter att påverka elevernas lärmiljöer. Troligtvis bidrog undantag och restriktioner till att uppmärksamma sådant som under normala förhållanden inom skolvärlden hade undgått upptäckt.

Då undantagsförhållandena bröt ut och sammankomstrestriktionerna infördes blev eleverna i Finland en försöksgrupp i en ny situation. På vintern 2021 när omständigheterna hade pågått över ett års tid blev det relevant, och så småningom möjligt, att i stället uppfatta situationen utifrån elevernas perspektiv och synvinkel. Genom denna studie vill jag få en djupare förståelse för hur de deltagande eleverna upplevde kursen. Jag vill samtidigt väcka tankar och öka förståelsen för hur pedagogiken på den här kursen i svenska, som är obligatorisk för eleverna, kunde utvecklas som distanskurs.

Jag är intresserad av hur lärmiljö och den inlärningssituation som innebar social distansering upplevdes av eleverna på kursen *Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, svenska*. Av intresse är även inverkan av de för inlärning viktiga faktorerna som social interaktion, motivation, attityder, trygghetskänsla, kompetenskänsla, lärmiljö och välbefinnande.

Mina forskningsfrågor är följande:

1. Vilka tankar har eleverna kring kursen *Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, svenska*, på distansundervisning under COVID-19-pandemin i en vald yrkesskola på våren 2021?
2. Vilka faktorer i lärmiljön är betydelsefulla för elever på distansundervisning då eleverna tvingas till social distansering och samtidigt ställs inför en plötslig och en oförutsedd förändring i lärmiljön?

2 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

2.1 COVID-19-pandemin

På hösten 2019 upptäcktes det ett nytt och smittsamt coronavirus SARS-coronavirus-2 i Wuhan i Kina. Viruset som orsakar sjukdom och kallas för COVID-19 spred sig runt om hela världen. Den 11 mars 2020 deklarerade Världshälsoorganisationen WHO att COVID-19 hade blivit en pandemi. *Pandemi* innebär en omfattande spridning av en helt ny typ av virus som sannolikt kommer att påverka stora delar av samhället (Institutet för hälsa och välfärd 2022; Folkhälsomyndigheten 2022. Hämtad 16.11.2022). COVID-19 är en mycket smittsam sjukdom som är lindrig för de allra flesta men som kan leda till allvarlig sjukdom och död hos en del individer. Den 11 mars infördes hårda sammankomstrestriktioner för att stoppa spridningen av det nya coronaviruset. Skolor stängdes och nästan hela den finländska skolan övergick till distansundervisning. Detta genomfördes första gången i stor omfattning den 18 mars 2020. Distansundervisningen pågick under våren 2020 förutom de två sista veckorna av vårterminen då eleverna åter samlades i skolorna. Efter sommaren 2020 arbetade skolorna med närundervisning tills restriktionerna skärptes åter på grund av ny ökad smittspridning.

2.2 Svenskundervisning på andra stadiets yrkesutbildning

Studier i svenska som andra inhemska språk ingår yrkesinriktade grundexamina. Omfattningen av en yrkesinriktad grundexamen är 180 kompetenspoäng (Skollagen. 2. kapitel 10§ Lag om yrkesutbildning 531/2017). Av dessa är 35 kompetenspoäng så kallade gemensamma examensdelar och de resterande kompetenspoängen är yrkesinriktade examensdelar. Kursen kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, svenska omfattar 1 kompetenspoäng och tillhör de gemensamma examensdelarna. Med andra ord omfattar den enda obligatoriska kursen i svenska språket 1/180 av hela grundexamen. Varje utbildningsanordnare får bestämma själv den totala mängden närundervisning.

Den 1 augusti 2022 trädde en förordning i kraft enligt vilken utbildningsanordnare skall erbjuda närundervisning minst 12 timmar per kompetenspoäng. Det är dock möjligt att under vissa omständigheter frångå antalet närundervisningstimmar. Detta baseras i så fall på individuella val och är beroende av elevens inlärningsförmåga. (Finlex.fi.) (23.6.2021 I Statsrådets allmänna sammanträde godkänd förordning.) Sammanlagt 9 av de 35 kompetenspoäng som tillhör gemensamma examensdelar i den yrkesinriktade grundexamen består av så kallade valfria examensdelar. Utöver den obligatoriska kursen i svenska kan en elev välja att studera svenska från ytterligare 3 till 9 kompetenspoäng. En valfri kurs i svenska omfattar 3 kompetenspoäng och en elev kan välja tre av dem i sina studier om utbildningsanordnaren ombesörjer kurserna. (Finlex.fi.)

Många företag efterfrågar färdigheter i svenska vid rekryteringen av nya arbetstagare. Ett omfattande ekonomiskt samarbete med företag i Sverige och i andra nordiska länder uppstår ett språkbehov i svenska i Finland. I en granskning gjord av Finlands Näringsliv EK (2005) svarade 65 % av företagen att färdigheter i svenska var ett viktigt rekryteringskriterium. År 2009 ansåg 50 % av företagen att färdigheter i svenska även var en viktig faktor. (Pöyhönen, S. & Moisio J. (red.) 2012 : 16.) Trots att behovet av språkkunskaper har ökat så har undervisning och studier i svenska minskat. Även motivationen att studera svenska har minskat. Inlärningsresultaten når inte en godtagbar nivå och skillnaderna i färdigheter samt attityder har ökat. (Pöyhönen & Moisio 2011.)

År 2005 blev svenska som tidigare hade varit ett obligatoriskt ämne i stället ett frivilligt ämne i den finska studentexamen. Därefter har antalet studerande som avlägger svenska i studentexamen minskat. Detta leder vidare till problem vid fortsatta högskolestudier. (Pöyhönen & Moisio 2012.) I Utbildnings- och kulturministeriets (2012) granskning framgår det även att både lärare och elever anser att inlärningsresultaten i svenska är betydligt sämre än i engelska. I samma

granskning tog både eleverna och arbetslivets representanter upp bristerna i färdigheter i muntlig kommunikation på svenska.

Trots den utveckling som beskrivs ovan ökar emellertid betydelsen av språkfärdigheter hos arbetskraften ständigt och språkfärdigheter har blivit en viktig del av yrkeskompetensen. (Lempinen & Ågren 2017; Väyrynen 2001, 18.) Redan för över 20 år sedan konstaterade Väyrynen (2001) att utvecklingsarbetet borde inriktas på att öka samarbete, samplanering och utveckling av lärmiljöer samt på att utnyttja teknologi och webb-placerad undervisning. Vidare skulle olika samarbetsprojekt utvecklas och integreras inom olika skolämnen. Dessutom skulle elevernas ansvar för sina egna handlingar och sina studier förstärkas. (Väyrynen 2001: 22.)

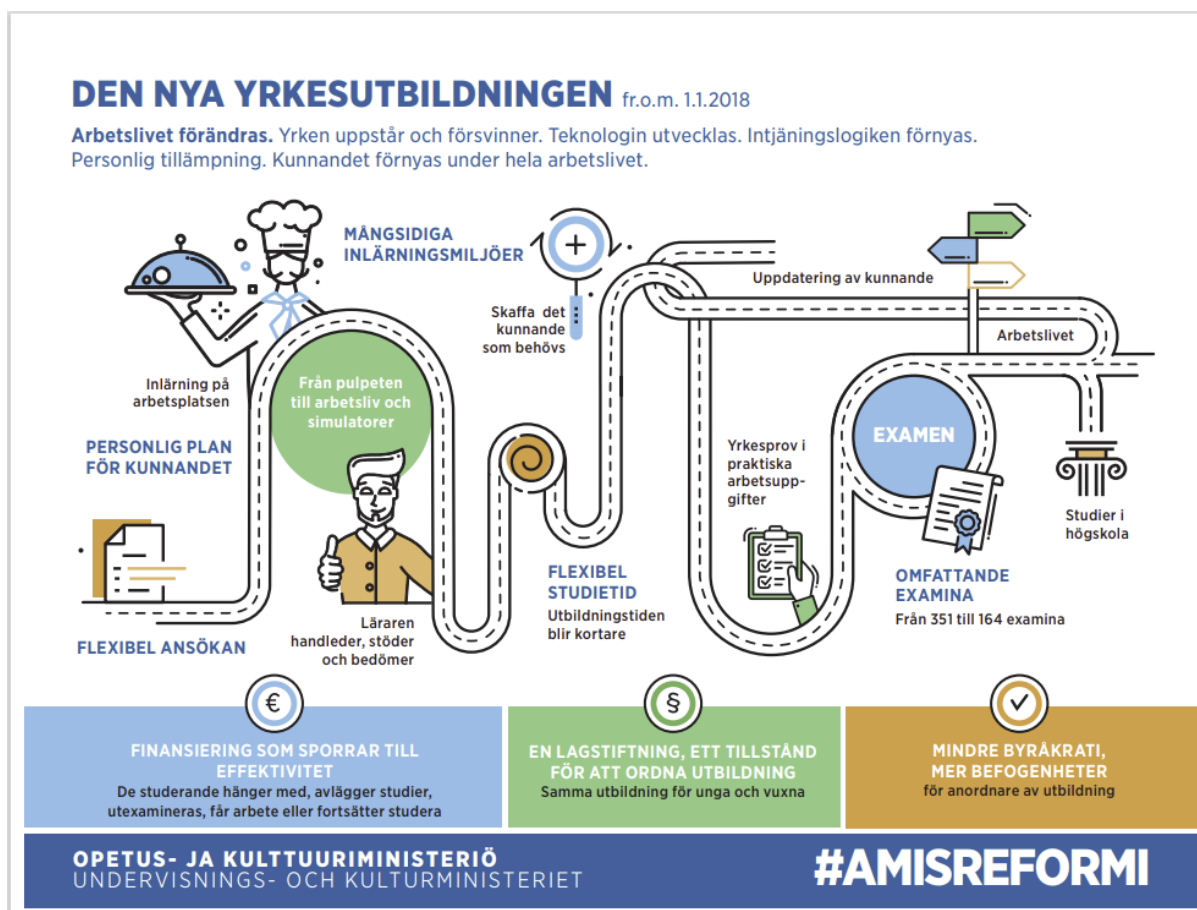
I och med att både omfattningen av studier i svenska har minskat över tid och att språkfärdigheterna har försvagats är det ännu viktigare än tidigare att de korta inlärningsperioderna blir effektiva. För att effektivisera den korta inlärningsperioden är det därför i denna magisteravhandling viktigt att ur ett elevperspektiv belysa och beakta dessa frågeställningar. Reformen av yrkesutbildningen 2018 förändrade yrkesutbildningen i Finland på många sätt, bl.a. förändrades deltagarplikt i kontaktundervisning. I följande kapitel redogör jag för de konsekvenser som den reformerade svenskundervisningen orsakade på andra stadiets yrkesutbildning.

2.3 Yrkesskolereformen

År 2018 förnyades yrkesutbildningen i Finland. Yrkesskolereformen (se figur 1) trädde i kraft den 1 januari 2018 och den var en del av regeringens spetsprojekt. Finansiering, styrning, verksamhetsprocesser, examenssystem och strukturer för hur undervisning genomförs förnyades. En central utgångspunkt för reformen var ett kund- och kunskapsorienterat förhållningssätt. Utökad inläring på arbetsplatser infördes tillsammans med en reducerad omfattning av statlig reglering. Detta samtidigt som individuella studievägar möjliggjordes för alla.

Yrkesskolereformen infördes med tanke på ekonomisk effektivitet och för att utbildningen bättre skulle svara på framtidens behov på arbetsmarknaden. Efter reformen har utbildningsanordnaren haft rätt att fatta beslut om organisationsstruktur av utbildning. (Utbildnings- och kulturministeriet 2017. Hämtad 15.2.2023.) Reformen förändrade finansieringssystemet. Från och med 1.1.2018 består den största delen av finansieringen av basfinansiering som delvis grundat på avlagda examina och examensdelar. Resterande finansieringen bygger på grad av sysselsättning tillsammans med övergång till vidare studier. Syftet med denna förändring är att sänka antal avbrutna studier, förkorta studietider och

samtidigt rikta utbildningen till branscher med arbetskraftsbehov. Utbildningsanordnare har därmed större ansvar att säkerställa att studierna fortskrider och att eleverna utexamineras och placeras vidare på arbetsplatser eller vidare studier för att få finansiering till sin verksamhet. (Lampinen 2017; Undervisnings- och kulturministeriet 2022.)

FIGUR 1 Den nya yrkesutbildningen. Källa: Undervisnings- och kulturministeriet (2017). <http://okm.fi/sve/yrkessolereformen> (Hämtad 13.1.2023)

Den nya reformen tillämpas genom att en personlig utvecklingsplan fastställs för alla elever. Lärandet sker flexibelt i olika lärmiljöer och på arbetsplatser enligt den personliga utvecklingsplanen (fi. *henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma*). Det väsentliga är kompetens, inte hur eller när individen har förvärvat kunskaperna. Det finns inte längre någon definition över hur många timmar eller dagar en individ ska studera för att avlägga ett visst antal kompetenspoäng. (Lampinen 2017.)

Reformen resulterar i att många elever inte längre behöver genomföra den obligatoriska kursen *Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, svenska*, utan deras tidigare studier ger dem erkännande av tidigare förvärvad kompetens. Detta bidrar till att minska svenskstudier i yrkesskolor ytterligare.

Utbildningsanordnare är vid fastställandet av en individuell studieplan ålagd att utreda, identifiera och erkänna tidigare förvärvat kunnande hos en elev som ska avlägga en yrkesinriktad grundexamen. Detta är ett nytt sätt att tillämpa och beakta individuella faktorer. Det tidigare förvärvade kunnandet skall vara tidsenligt och dokumenterat.

Reformen ger även friheten för utbildningsanordnare att fatta beslut om exempelvis antalet närundervisningstimmar per kompetenspoäng. Vidare får utbildningsanordnaren fatta beslut om mera detaljerade riktlinjer och praxis inom erkännande av tidigare förvärvad kompetens. I och med att personalkostnader är den största kostnaden inom yrkesutbildningen är det lätt att förstå utbildningsanordnares press på att sänka antalet närundervisningstimmar. Ändå är det anmärkningsvärt att enligt AMIS-tutkimus upplevde bara 44 % av studeranden att de fick tillräckligt mycket undervisning av lärare år 2022 (Ristikangas & Rajala: 2022).

Med den nya reformen har individuella studievägar och personlig tillämpning (fi. *henkilökohtaistaminen*) blivit allt viktigare riktlinjer i yrkesinriktade studier. Digitaliseringen möjliggör olika individuella lösningar, dessutom har en ökad digitalisering påverkat språkundervisningen genom att en ökad andel undervisningsmaterial och uppgifter delas ut och genomförs med någon typ av digital lärplattform över internet. Detta innebär att mängden självstudier har ökat och de mera traditionella och mångsidiga metoderna inom språkutbildningen i en fysisk lärmiljö har minskat.

I yrkesskolan som blev vald till den här studien har en tidsgräns på 20 år fastslagits som gränsvärde för erkännande av tidigare förvärvad kompetens. Detta innebär att den dokumenterade kunskapen, för att erkännandet skall vara möjligt, får vara förvärvad för högst 20 år sedan. Detta innebär att den största andelen elever på kursen i svenska är unga som nyligen har avslutat grundskolan.

3 LÄRMILJÖER

3.1 Begreppet lärmiljö

Lärmiljö är av stor betydelse för en inlärningsprocess (Manninen 2007: 17). Begreppet inläring betyder aktivt tillägnande av viss kunskap eller färdighet (Svenska Akademiens ordböcker 2022). Manninen (2007) definierar begreppet lärmiljö som en plats, ett utrymme eller ett tillvägagångssätt som främjar lärande. I Svenska Akademiens ordlista (Svenska Akademien 2006) finns varken begreppet inlärningsmiljö eller lärmiljö utan där används i stället begreppet studiemiljö. I WSOY:s stora finsk-svenska ordbok (2004) existerar inte heller ordet lärmiljö eller inlärningsmiljö. Alla dessa tre begrepp beskriver ändå inlärningsprocess i någon slags miljö där inläring kan ske.

Piispanen (2008) och Ahokas (e-post 15.1.2023) betraktar lärmiljö som vilken plats eller vilket utrymme som helst där undervisning, fostran och inläring sker. Denna definition förutsätter därför lärarens närvaro i inlärningsprocessen. I och med att elever tillbringar mycket tid i olika lärmiljöer skall dessa miljöer främja lärande och tillgodose många olika slags behov och förväntningar. Lärmiljöer skall främja olika tillvägagångssätt som stöd för att elever skall uppnå inlärningsmål. (Piispanen 2008: 3, 15.)

Inom skolvärlden och i dokument som styr skolgången i Finland förekommer både begreppen lärmiljö och inlärningsmiljö. I Finland är Utbildningsstyrelsen en organisation som fokuserar på inläring och utvecklar pedagogik och utbildning för små barn, samt främjar internationalisering (Utbildningsstyrelsen: www.oph.fi/sv Hämtad 8.11.2022). Finländska Undervisnings- och kulturministeriet använder begreppet inlärningsmiljö på hemsidan där man finner information om andra stadiets

yrkesutbildning. Undervisnings- och kulturministeriet konstaterar att inlärningsmiljö kan vara exempelvis ett klassrum, skolans arbetssal eller simulator, en webbaserad lärplattform som möjliggör distansstudier eller en mobil applikation. I ministeriets definition nämns även sociala kontakter: Utöver de fysiska lokalerna består inlärningsmiljöerna av sociala kontakter. Även i läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) används begreppet inlärningsmiljö. Skolverket i Sverige använder begreppet lärmiljö, studiemiljö och lärandemiljö (skolverket.se/skolutveckling, läst 16.3.2023). Begreppet studiemiljö betonar i större utsträckning elevernas aktiva roll i inlärningsprocessen än begreppen lärmiljö och inlärningsmiljö.

Undervisnings- och kulturministeriets (2021) målsättning på lång sikt är att ny teknologi och pedagogiska tillvägagångssätt tillsammans med mångsidiga lärmiljöer används elevorienterat och effektivt. Fysiska miljöer och läromedel rationaliseras av ekonomiska skäl och utbildning som är oberoende av tid och plats utökas. I andra stadiets utbildningsredogörelse konstateras att teknologi och digitala lärmiljöer och -lösningar ska användas i högre omfattning för att svara på olika individers behov. En sådan utveckling skall bl.a. bidra till att öka likvärdig behandling. Utbildningens tillgänglighet kan vara ett exempel på likvärdighet. Utbildningspolitisk redogörelse innebär en nulägesbild av den av regeringen, till riksdagen, inlämnade framtida målbilden. (Undervisnings- och Kulturministeriet 2021.)

Enligt olika definitioner kan lärmiljöer vara väldigt olika miljöer såväl inom läroinrättningar som var som helst utanför dem. I definitionerna varierar kraven på lärarens närvaro eller fostran. I de fall begreppet lärmiljö kräver en lärarens närvaro utesluts å ena sidan distansundervisningsmiljö som lärmiljö, å andra sidan har då läraren ändå en viktig roll i att följa elevernas utveckling och ge feedback med mera även om eleverna studerar på distans och självständigt. Det fysiska utrymmet där en elev befinner sig fungerar då som lärmiljö under tillfället då inläring sker.

I denna magisteravhandling har jag valt att använda begreppet lärmiljö eftersom det är ett begrepp som både den finska Utbildningsstyrelsen och det svenska Skolverket använder. Jag betraktar lärmiljö som vilken miljö som helst där eleven som deltog i lektionerna befann sig under distansundervisningen på kursen *Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, svenska*. Som webbaserad lärplattform användes Moodle. I Moodle hämtade eleverna kursmaterial och uppgifter. Som verktyg för interaktion användes Teams. Teams är en kommunikationsplattform och samarbetsverktyg som utvecklats av Microsoft som en del av Microsoft 365 (www.microsoft.com, hämtad 24.11.2022).

3.2 Lärmiljöer i läroplaner

I läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) definieras lärmiljöer som de lokaler, platser, grupper och aktiviteter, där studierna och lärandet sker. I definitionen av lärmiljöer innefattas också redskap, tjänster och material som används i undervisningen. Lärmiljöerna skall understödja och främja elevernas individuella och gemensamma utveckling, lärande och kommunikation. Alla medlemmar i skolgemenskapen påverkar lärmiljöerna genom sitt agerande. Valfungerande lärmiljöer främjar kommunikation, delaktighet och kollaborativt kunskapsbyggande (Undervisning- och kulturministeriet 2014).

Utrymmena ska utvecklas, planeras, utformas och användas så att de är ergonomiska, ekologiska, estetiska och tillgängliga, ljusa, trivsamma, välordnade och rena, de akustiska förhållandena är goda och inomhusluften av god kvalitet. Skolans utrymmen, inklusive möbler, utrustning och redskap ska ge möjlighet att stödja den pedagogiska utvecklingen av undervisningen och elevernas aktiva deltagande. ---

Informations- och kommunikationstekniken är en viktig del av mångsidiga lärmiljöer. Elevernas delaktighet och förmåga att arbeta kollaborativt ska stärkas och elevernas personliga lärtiggar stödjas med hjälp av digitala verktyg. --- Nya digitala verktyg ska tas i bruk för att främja och stödja lärandet. ---

Lärmiljöerna ska utvecklas med beaktande av varje elevs och hela skolans totala välbefinnande. Miljöerna ska vara trygga och hälsosamma och främja elevernas sunda utveckling och välbefinnande i enlighet med deras ålder och förutsättningar. --- Arbetsro och en vänlig och lugn atmosfär stödjer lärandet.

I läroplaner för andra stadiets yrkesutbildning som kallas grunderna för yrkesinriktade grundexamina (2018) kan varken begreppen lärmiljö eller inlärningsmiljö identifieras utan bara de kunskaper och färdigheter som en elev skall tillägna sig under utbildningen för att avlägga grundexamen behandlas. Däremot nämns begreppet yrkesprovsmiljö, vilket betyder en miljö där en studerande uppvisar sina färdigheter inom en viss studiehelhet. Enligt grunderna för yrkesinriktade grundexamina ansvarar utbildningsanordnare ändå för val av verksamhetsmiljö och anordnande av utbildning i olika miljöer. I grunderna för yrkesutbildning (2022: bilaga 1. Värdegrund) definieras verksamhetsmiljöer enligt följande:

”Yrkesutbildningen grundar sig på arbetslivets kompetensbehov och erbjuder olika sätt att utveckla kunnandet utgående från den studerandes behov och livssituation. Förändringar i verksamhetsmiljöerna innebär även förändringar i yrkena och den enskilda individens ansvar för utvecklingen av sitt kunnande ökar. Yrkesutbildningen svarar på ett flexibelt och effektivt

sätt på förändringar i kompetensbehoven hos individerna, arbetslivet och samhället." (Bilaga 1. Värdegrund OPH-5410-2021)

3.3 En god lärmiljö

Lärmiljö är en plats, ett utrymme, en grupp (fi. *yhteisö*) eller ett tillvägagångssätt som strävar efter att främja lärande och i vilken individer har tillgång till olika resurser till för att lösa problem och förstå olika frågor (Piispanen 2008: 15). Fysisk lärmiljö betyder en konkret plats eller ett utrymme där inläring kan ske. Platsen kan finnas i en formell eller informell omgivning. Med andra ord kan den fysiska miljön vara planerad eller konstruerad för lärande eller den kan vara vilket ställe som helst som blir valt till för en plats för lärande. (Manninen 2008: 16.)

Enligt den kända motivationsteorin Maslows behovshierarki har människan behov som styr individens beteende. De fem behoven är i ordning från mest grundläggande behoven till högre kategorier fysiologiska behov, trygghet, gemenskap, självkänsla och självförverkligande. Högre kategorier kan nås endast då de mera grundläggande behoven är uppfyllda. Vidare kräver de högre kategorierna mera tänkande och kapacitet av hjärnan för att mera komplicerade aktiviteter kan bli möjliga. Problemlösning och lärande tillhör de så kallade högre kategorierna. Med andra ord är trygghetskänslan nödvändig för att en inlärningsprocess kan ske.

Piispanen (2008: 3) har granskat begreppet *god lärmiljö* och understryker vikten av de mänskliga basbehoven och trygghetskänsla som del av en god lärmiljö. Vidare skall skolans fysiska utrymmen och utrustning vara av tillräckligt bra kvalitet och atmosfären behaglig. (Piispanen 2008: 4.) Piispanen konstaterar att begreppet lärmiljö är mycket mångsidigt och definitionen beroende av vilket perspektiv som tas i beaktande, vidare granskar hon begreppet ur såväl fysiska, pedagogiska och sociala perspektiv. Dessa perspektiv av lärmiljöer kan inte skiljas åt från förändringar i samhällsstrukturer, pedagogiska metoder, värderingar eller ideal under historiens lopp. Förändringarna sker med ett dröjsmål eftersom faktorer som innebär förändringar och utmaningar är många. Då förändringar sker och genomförs skall trygghetskänslan ändå alltid bevaras. Piispanen hävdar att tryggheten är den viktigaste faktorn då goda lärmiljöer utvecklas. Trygghetskänslan kan påverka även individens attityder mot utveckling och utbildning allmänt. (Piispanen 2008: 3–4.)

Den som deltar i utbildning har rätt till en trygg studiemiljö. (Finlex: Lag om grundläggande utbildning 7 kap 29 §; Skollagen 5 kap 3 §). En trygg lärmiljö är en förutsättning för lärande. Trygghetskänslan möjliggör interaktionen och vidare

kräver inlärningsprocessen interaktion. (Aksovaara 2020; Järvinen 2014.) Lärmiljö kan till och med vara av en primär roll i en inlärningsprocess medan individens inre process endast är av sekundär betydelse. Lärmiljö med stimulans och interaktion är förutsättningar för lärande. (Järvinen 2014: 78, 83.)

Uppfattningar om lärmiljöer varierar beroende på vems synvinkel som tas i beaktande. Exempelvis är lärarens perspektiv didaktisk medan en förälder kanske fokuserar på arbetsro och inlärningsresultat. Samtidigt kan en elev uppleva social atmosfär och meningsfulla läromedel viktigare än de faktorer som lärare och föräldrar anser vara viktiga. Ur elevperspektiv framträder vikten av sociala faktorer och motivationens betydelse i lärmiljön. Vidare är atmosfär och upplevd social trygghetskänsla av stor betydelse för elever. (Manninen 2017; Piispanen 2008.) Socialt perspektiv definieras som gruppens roll, interaktion, respekt, samarbete och atmosfär (Manninen 2007: 16).

Forskare är eniga om att det behövs interaktion för att inläring kan ske och vidare att i begreppet lärmiljö ingår alltid begreppet interaktion (se t.ex. Järvinen 2014; Manninen 2007; Piispanen 2008). Interaktion kan ske mellan inlärare, mellan inlärare och lärare, mellan läromedel och historiska faktorer och inlärare (Manninen 2007).

Utöver en fysisk eller en virtuell plats kan en grupp som bildar ett nätverk, vars individer är i interaktion med varandra och understödjer sina medlemmar i lärande kallas lärmiljö. Manninen (2007: 16) konstaterar att man inte kan utesluta varken sociala, tekniska eller didaktiska perspektiv i lärmiljösammanhang. Ett didaktiskt perspektiv innebär undervisningsmässigt angreppssätt. Manninen (2008: 16) hävdar att detta didaktiska perspektiv skapar en lärmiljö av en annan miljö. Det räcker därför inte att enbart befinna sig i en miljö. Mål som bidrar till att understödja lärande måste formuleras för att en miljö ska kallas för lärmiljö.

Betydelsen av en bra lärmiljö har uppfattats även av beslutsfattare. År 2019 avsattes 3 000 000 € statsbidrag till utvecklingsarbete av lärmiljöer och inlärningslösningar inom yrkesutbildningen i Finland (Utbildningsstyrelsen: 2023). Detta inträffade före COVID-19-pandemin och vid denna tidpunkt kunde inte omfattningen och kommande behov av statsbidrag och utvecklingsarbete som denna förutses.

3.4 Distans- och fjärrundervisning

En inlärningsprocess där läraren befinner sig på en annan plats än eleven kallas för distansundervisning i Finland. Däremot då lärare och inlärare befinner sig fysiskt i samma utrymme eller plats under inläringstillfället kallas detta för närundervisning.

(Utbildningsstyrelsen. <http://utbildningsstyrelsen.fi>. Hämtad 13.3.2023.) I Sverige används begreppet fjärrundervisning då det ställs krav på lärares närvaro med hjälp av en fjärruppkoppling, exempelvis en dator eller mobiltelefon. Distansundervisning i Sverige innebar dessutom att inlärare kunde välja både tidpunkten och platsen för studierna. I Finland kan både fjärr- och distansundervisning användas i betydelsen av distansundervisning (fi. *etäopetus*).

I den svenska skollagen definieras distansundervisning med följande ord: Interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i både rum och tid. Distansläraren ska ha regelbunden direktkontakt med eleven när distansundervisning används. (1 kapitlet 3 § och 22 kapitlet 11 §. Skollagen. Lag (2020: 605) Definitionen av begreppet fjärrundervisning skiljer sig bara angående lärares roll, d.v.s. elever och lärare är åtskilda i rum men inte tid. (1 kapitlet 3 § och 21 kapitlet 12–13 §. Skollagen. Lag (2020: 605).

Distans- och fjärrundervisning ökar elevernas ansvar för sitt deltagande i och med att inläringstillfällen inte är lika kontrollerade av lärare som vid närundervisningstillfällen. För att distansundervisning ska bli möjlig behövs det någon lösning för kommunikation individer emellan och en digital lärmiljö så som en webbaserad lärplattform eller mobil applikation. En digital lärmiljö krävs exempelvis för kommunikation och handledning eller för att kunna dela material och inlärningsuppgifter digitalt. En webbaserad lärplattform kan även kallas digital lärplattform. Manninen (2007) definierar webbaserad lärmiljö som den helhet som bildas av olika material och kommunikationsplattformar på internet för att handledning, informationsbyte och kommunikation ska bli möjliga (Manninen 2007: 17). Vidare kan webbaserad lärmiljö kallas teknologibaserad lärmiljö. Dessa begrepp refererar bl.a. till inlärningsmaterial, läromedel, anvisningar, uppgifter, kommunikationsplattform och lärodagbok. Dessa exempel finns sedan tillgängliga och anvisade för eleverna vid inläringstillfället och den valda webbaserade lärmiljön.

Vid övergång från en traditionell, formell fysisk, lärmiljö till en informell fysisk lärmiljö understödd av digitala hjälpmedel sker det anmärkningsvärda förändringar. Didaktiska lösningar blir då mycket viktiga eftersom en lärare inte kan välja eller kontrollera inlärarens fysiska miljö och inte heller de sociala, psykiska och fysiska faktorer som råder där. I den nya situationen ökar betydelsen av elevernas egna ansvar, aktivitet och självstyrning. Denna förändring är av intresse i denna studie.

En arbetsgrupp vid Helsingfors och Tammerfors Universitet (Ahtiainen m.fl. 2020) genomförde en omfattande granskning kring hur distansskolan upplevdes utifrån olika aktörers synvinkel inom utbildningssektor i Finland under COVID-19-pandemin. Av särskilt intresse var kartläggningen av hur den nya situationen inom utbildningssektorn upplevdes av de unga. Med hjälp av en elevenkät undersöktes elevernas egna erfarenheter av distansundervisning när det gällde digitala möjligheter

och regleringen av lärande, i synnerhet utifrån en välfärdssynpunkt. Enkäterna var riktade till elever i årskurs 4–10. Totalt 56 784 elever från 809 skolor svarade på enkäten. (Ahtiainen m.fl. 2020: 40.)

Resultaten gav en preliminär sammanfattning av fem företeelser. Dessa var välbefinnande, stöd för lärande, uppgifter, schema, delaktighet i undervisningen samt utmaningar och lärande. De flesta av eleverna var nöjda med att studera under de exceptionella förhållandena. Samtidigt påvisar studien en stor variation framför allt vad gäller studieförhållanden vid distansundervisningen. För att underlätta studierna önskade eleverna bara att använda en typ av digital inlärningsmiljö i undervisningen i stället för flera olika digitala inlärningsmiljöer. Vidare uppgav en stor del av eleverna att de lärde sig mindre vid distansundervisning än under de normala förhållandena. (Ahtiainen m.fl. 2020: 40).

3.5 Lärmiljö och inläring

En förutsättning för lärande är motivationen att underhålla och bibehålla intresset. För att hålla i gång intresset behövs det motivation. Undermåliga fysiska förhållanden, rädsla, spänning och andra störningsfaktorer sänker motivation. (Pietilä 2014: 53.)

Motivation kan definieras som intresse för det som en inlärare ska lära sig. Motivation är en viktig faktor som främjar inläring. (Pietilä 2014: 49; Järvinen 2014, 68; Salmela-Aro 2018). Å ena sidan hjälper motivationen med att lära och å andra sidan bistår inläring och inlärd färdigheter med att uppleva motivation. För att inläring ska ske behöver en inlärare en positiv attityd mot lärande. (Pietilä 2014: 49–53.)

Undervisning av god kvalitet främjar attityder och motivation som i sin tur gagnar inläringen. Att uppleva betydelsefullhet ökar motivation. Vidare har dessa faktorer samband med inlärningsresultat. Studerande behöver stöd och uppmuntran samt mångsidig kunskap om relevans av ämnet som ska läras eftersom affektiva och upplevd nytta har också en stor betydelse för motivationen och attityder. (Pöyhönen & Moision 2012: 39–40). En negativ atmosfär för sin del försvårar inläringen (Järvinen 2014: 72).

Motivationsforskare Salmela-Aro (2018) hävdar att elevernas viktigaste framtida färdigheter är relaterade till inlärningsmotivation. Färdigheter som hon hänvisar till innebär förmågan att bilda tydliga och meningsfulla mål, att arbeta med andra trots eventuella skillnader i synsätt, att hitta outnyttjade möjligheter och att identifiera olika lösningar på stora utmaningar. Enligt Salmela-Aro (2008) behöver elever viktiga kunskaper i inlärningsmotivation såsom färdigheter för att ta ansvar och förhandla samt

att tolerera utmaningar och vara beredda på och övervinna motgångar. Vidare anser Salmela-Aron att när eleven upplever att lärandet är meningsfullt, relevant och eleven arbetar tillsammans med andra människor orkar hon eller han arbeta mot sitt mål och uppleva lärandets glädje. Känsla av irrelevans gör elever utmattade och cyniska (Salmela-Aro 2018a). Även ämnesspecifik motivation spelar en stor roll i skolgång och studier (Viljaranta & Tuominen 2018.)

Skolverket (2023) har tagit fram anvisningar om hur skolmiljön ska utvecklas. I anvisningarna fastställs att god lärmiljö främjar både närvaron och lärandet. Undervisning som är anpassad till eleverna stimulerar och motiverar dem att lära sig. Forskarnas iakttagelser är att interaktion mellan elever och lärare samt studiero och trygghet är väsentliga faktorer i inlärningsmiljöer. Anvisningarna harmoniserar med dessa forskningsresultat.

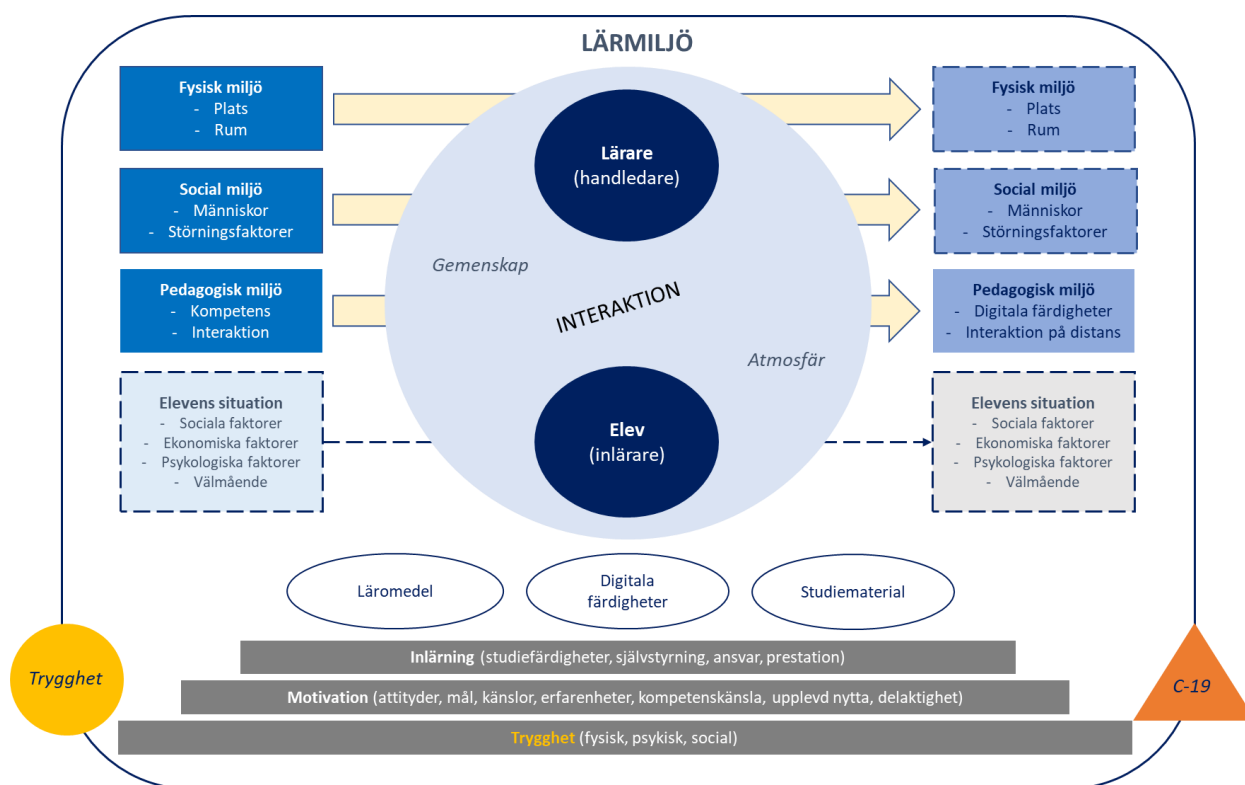
Salmela-Aro (2018) definierar välbefinnande i skolan med hjälp av två centrala begrepp, skolentusiasm och skolutmattning. Med begreppet *skolentusiasm* menar hon energi, beslutsamhet och hur han eller hon sätter sig in i sin skolgång. *Skolutmattning* i sin tur betyder trötthet, negativ inställning till skolgång och känsla av otillräcklighet. (Salmela-Aro 2018 b.) Vidare poängterar Salmela-Aro (2018 b) att elevens personliga resurser relaterade till skolan påverkar inställningen till skolgång.

På 1950–1990-talen var social-psykolog R. Gardners och W. Lamberts syn på motivation rådande. Enligt Gardner består motivation av motivationens intensitet, vilket betyder hur mycket eleven satsar på lärande, attityd och vilja av att lära sig (Pietilä 2014: 50–51). Är intresset för ämnet så stort att en inlärare vill även identifiera sig med fenomenet i fråga kallas motivationen integrativ motivation. Integrativ motivation kan vara relevant till exempel vid inläring av språk då inlärare även vill identifiera sig med kultur där språket används. Motivation kan behövas för att nå ett visst konkret mål. Detta kallas instrumentell motivation. Från och med 1990-talet dominerade ett kognitivt angreppssätt. Väsentligt blev inlärares uppfattningar om inläringssituationen, inlärningsmål och inlärares uppfattningar om sig själv som inlärare. R. Clément ja K. Noels representerar kognitiv självbestämmandeteori (Self-Determination Theory) enligt vilken det finns två huvudtyper av motivation. De är inre och yttre motivation. Vid inre motivation upplever inlärare att han eller hon drar nytta av att lära sig medan vid yttre motivation drivs inlärare av en yttre faktor. (Pietilä 2014: 49–51.)

Betydelsen av motivation vid en inlärningsprocess är obestridlig. Säkert är även sambandet mellan lärmiljö och motivation. Denna studie har som en av målsättningarna att notera huruvida motivation eller attityder uppstår i bilderna.

3.6 En förändringsmodell

Då jag började fundera på den aldrig tidigare upplevda situationen inom skolvärlden där både lärare och elever befann sig under COVID-19 pandemin kom jag fram till att det fanns faktorer som förändrades både i den fysiska och sociala samt pedagogiska lärmiljön. Vidare fick jag fundera över vilka faktorer som man kunde eller inte kunde påverka i lärmiljön under lektionerna. Det blev även viktigt att förstå vilka behov som behövs i lärmiljön för att inläring ska ske. Antagligen påverkade den plötsliga och oförutsedda förändringen i inlärmingsmiljön olika individer i olika utsträckning. Vidare hade lärare eller klasskamrater små eller marginella möjligheter att påverka lärmiljön hos en enskild elev. Samtidigt hade varken lärare eller eleven kompetens och erfarenheter av liknande situationer i sin helhet.

FIGUR 2 Förändringsmodell. Förändringar i en förändrad situation. Vad och hur förändrade situationen och lärmiljön ur elevperspektiv?

I figur 2 har jag illustrerat en förändringsmodell med olika faktorer i lärmiljöer som potentiellt påverkar inläringen. Med utgångspunkt i denna figur har jag sökt fakta kring den dåvarande situationen och försökt förstå väsentliga faktorer, vad som hände och vad som förändrades vid övergång till distansundervisningen på grund av

COVID-19 pandemin. I förändringsmodellen (Figur 2) beskriver pilarna förändring. COVID-19 utformade ett yttre hot mot en individ och hela samhället. Tryggheten var hotad. Med hjälp av figuren förstod jag att saker som en lärare kunde påverka under undervisningen blev färre och därmed viktigare än i en normal situation i ett klassrum. På grund av detta blev de faktorer som en lärare kunde påverka av särskild vikt och intresse då en lärare planerade distansundervisning.

Omfattningen av vad en lärare kunde påverka var mycket begränsad. De begränsningar som kunde identifieras var bland annat den fysiska miljön, sociala miljön och den digitala inlärningsmiljön samt interaktionen mellan lärare och elev och dessutom eleverna emellan. Alla hade ett gemensamt hot utifrån. Hotet var COVID-19. I bilden står de gula trianglarna för COVID-19 och trygghet. Många beslut i samhället och inom skolvärlden blev styrda av risken att en individ skulle kunna bli smittad av coronaviruset. Förutom det gemensamma hotet kunde inte läraren veta hurdana andra hot eller störningsfaktorer eleverna utsattes för under lektionerna. Sådana hot kunde vara till exempel ensamhet, välmående, social distansering, familjemedlemmar, djur, känsla av brist på kompetens, personliga psykiska faktorer, alkoholmissbruk eller brist på självkontroll eller ens livssituationen allmänt. Vem som deltog i lektionerna eller kunde följa lektioner i bakgrunden kunde inte någon veta eftersom allt skedde via digitala hjälpmedel. Ur ett elevperspektiv blev trygghetskänslan med anledning av detta ett viktigt nyckelord även denna studie.

Användningen av kamera är frivilligt på grund av integritetsskydd och därmed att tvinga en elev att använda kamera och mikrofon blev inte heller möjligt. Bakom skärmen kunde eleven till exempel befinna sig hos kompisar, familjemedlemmar eller andra som inte skulle delta i lektioner. På så sätt blev även trygghetskänslan en okänd faktor. Läraren hade inte längre kontroll över den fysiska och sociala miljön under lektionerna. Därmed kunde läraren egentligen inte påverka tryggheten i sin helhet under lektionerna heller. Den pedagogiska miljön gick att påverka men det saknades kompetens inom digitalt lärande både hos lärare och studeranden.

Enligt Maslows behovstrappa skall människans basbehov vara uppfyllda för att en individ ska kunna känna trygghet. Vidare behövs trygghet för att kunna delta och för att kunna lära sig. Även flera lärmiljöforskare anser att tryggheten är en av de mest grundläggande faktorerna som skall uppfyllas för att inläring kan ske. Dessutom anser flera forskare att för att det ska kunna ske inläring behövs det interaktion (Aksovaara 2020; Manninen 2007). Den avsevärt förändrade situationen påverkade både inlärningsmiljö, interaktion och trygghet under lektionerna. Stegen i nedre delen av förändringsmodellen står för faktorer som har samband med lärande. De är både konkreta läromedel och elevens inre faktorer så som motivation och attityder samt elevens färdigheter. I mitten av figuren står orden atmosfär och interaktion vilka som är förutsättningar för att de tidigare nämnda faktorerna kan nyttjas i inlärningsprocessen.

4 MATERIAL OCH METOD

4.1 Metod

Forskningsmetoder och angreppssätt definieras som de metoder och tekniker som används vid en forskningsprocess (Bell 2017; Kalaja & Dufva 2011: 16; Nyberg, Tidström, Nyberg & Tidström 2012). Nyberg och Tidström (2016: 125) konstaterar att det kvalitativa angreppssättet kan bidra till att förstå uppfattningar, upplevelser och avsikter. I denna magisteravhandling har jag valt att använda ett kvalitativt angreppssätt. Med angreppssätt avses vilket material och vilka metoder som används i en forskningsprocess. (Kalaja & Dufva 2011: 17).

I en kvalitativ studie har en forskare ofta en personlig uppfattning till det fenomen som forskas och eventuellt även till informanter. Det är av denna anledning viktigt att vara medveten om forskarens roll för att objektiviteten i forskningen ska bli uppfylld i så hög grad som möjligt. (Hakala 2008: 170.)

Forskningsmetoder som baseras på synsinnen kallas visuella metoder. Mustola m.fl. (2015: 12–15) anser att visualitet inte betyder synförmåga utan hur och vad vi ser är en kulturellt kopplad och aktiv handling. I begreppet visualitet ingår både seende och upplevelse. Entydiga instruktioner för hur visuella metoder ska användas finns inte, utan forskare kan välja olika lösningar för att analysera och samla in material. Visuellt material kan bestå av data skapade av informanter enligt forskarens anvisningar eller färdigt material som till exempel text, illustrationer, bilder och video. Dessa kan ursprungligen vara konstruerade till olika ändamål, dock inte som forskningsmaterial. (Mustola & Kärjä m.fl. 2015: 15–16.)

För denna studie samlade jag in information om elevernas tankar kring distansundervisning genom att analysera bilder som ritades av elever på kursen *Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, svenska*, på våren 2021.

4.2 Analyismetod

I studien används kvalitativ innehållsanalys för att analysera data. I kapitel 3.5 presenterades tidigare forskningsresultat som pekar på att begreppen lärande och lärmiljö innefattar begreppet interaktion. Även en analys av illustrationer eller bilder är interaktivt. Att göra en tolkning innebär att ställa frågor och leta efter och ge svar. Utgångspunkten för forskarens frågor är de antaganden och den kännedom som en forskare har. (Mäkiranta 2013: 72–73.) En bild väcker olika känslor, betydelser och kulturbundna tankar hos individen som tittar på bilden. (Mäkiranta 2013.) Faktorer som dessa har samband med individens personliga bakgrund och erfarenheter. (Mäkiranta 2013: 22; Mustola m.fl. 2015: 13). Mustola m.fl. (2015) påpekar att det är viktigt att vara medveten om bildens kontext. Även det som avgränsas från en bild är centralt vid tolkning av bilder. Det uppstår även skillnader i resultaten beroende på om situationen i vilken bilden konstrueras är offentlig eller privat. I en offentlig situation kan en informant låta bli att uttrycka vissa saker eftersom situationen är öppen för granskning för andras blickar. Mäkiranta (2013) menar att den sociala situationen i vilken bilden ritas kan påverka resultaten mycket. I en process som sker i en offentlig plats, liksom ett klassrum, uppstår en situation där närvaron av andra elever, deras bilder och kommentarer påverkar elevens egen process. Exempelvis kan möjligtvis likheter upptäckas i bilder som är ritade av elever som sitter nära varandra. (Mäkiranta 2013: 27–29.) Analys av en bild kräver visuell aktivitet och medvetenhet om tittarens eget deltagande i processen av att bilda betydelser. Medvetenheten behövs eftersom tolkningen och analysen av bilder sker i en kulturell kontext. Vidare baseras visuella iakttagelser alltid på tidigare erfarenheter, kunskaper och observationer. En forskare skall vara medveten om denna subjektivitet. (Mäkiranta 2013: 68–69.)

I denna magisteravhandling används kvalitativ innehållsanalys vid analys av bilder. Jag koncentrerade mig på innehållet av det visuella materialet genom att tillämpa Kananens (2014: 99–113) beskrivning av olika steg i en kvalitativ innehållsanalys.

Figur 2b Processen för innehållsanalys

Först skapade jag en överblick av materialet, sedan skrev jag ut de bilder som hade konstruerats på dator och lämnats in genom lärplattformen Moodle. I nästa steg lades alla papper på ett stort bord. Jag utslöt de papper som inte fick vara med i studien. Eleverna hade fått läsa och skriva under ett samtycke huruvida de gav tillstånd till att deras bilder fick användas för denna studie. De papper som inte fick användas förstördes genom att elds upp. Detta för att förstöra data som inte fick användas nu eller senare.

Jag har gjort en innehållsanalys av bilderna enligt figur 2b och grupperat och analyserat bilderna genom en klassifikation som jag har presenterat i min förändringsmodell (figur 2) och processen för innehållsanalys (figur 2b). Huvudkategorierna är fysisk, social, pedagogisk miljö och elevens situation. Jag granskade dessa klasser genom förändringen som yrkesskolereformen ja COVID-19-pandemin orsakade och påskyndade. Därtill granskar jag faktorer som behövs som verktyg för lärande (Figur 2), så som läromedel och elevens ställningstagande till svenska, känslan av kompetens och motivation, attityd, självstyrning. Därtill granskar jag känslan av gemenskap och interaktion. Jag försöker även upptäcka olika yttre störningsfaktorer i elevens omgivning. Till slut identifierar jag faktorer som inte kan kontrolleras vid övergång till distansundervisning.

4.3 Informanter

Visuella metoder betraktas som särskilt lämpliga för barn- och ungdomsforskning (Nyyssölä 2015: 25–34). Detta med anledning av att denna grupps förmåga att producera ord och text kan vara begränsad. Det kan även vara mera meningsfullt och bekvämt att rita en bild än att skriva en text. En ung person kan eventuellt också koncentrera sig bättre och under längre tid vid ritande av en bild i stället för skrivande av en text. Dessutom kan en bild användas för att jämföra ut en osymmetrisk relation mellan en informant och forskare då ålder och livserfarenheter kan vara olika. (Mustola & Kärjä m.fl. 2015: 18–19; Nyyssölä 2015: 25–34.) De valda informanterna ska vara individer som har så mycket som möjligt att förmedla om det valda fenomenet (Kananen 2014: 97). I denna studie var de valda informanterna elever som har fullföljt grundskolan. Informanternas exakta ålder kartlades inte, men de var alla elever som studerar sitt första år vid en yrkesskola. De flesta dem hade avslutat grundskolan inom det senaste året och var uppskattningsvis 16 till 20 år gamla unga kvinnor och män. Informanterna representerade olika studiebranscher så som teknik, tjänstesektor och social- och hälsovården samt restaurang- och skogsbranschen.

Vid etiska frågor skall informanternas ålder, informering av informanter, anonymitet, förtroendefullhet, upphovsrätt och arkivering av materialet tas i beaktande. Informanternas medgivande om tillstånd att delta i studien skall inhämtas. (Mustola, Mykkänen, Böök & Kärjä 2015: 17). I denna magisteravhandling ombesörjdes ett medgivande av en utbildningschef i den valda yrkesskolan. Eleverna fick information om undersökningen både skriftligt och muntligt. Det var frivilligt att delta i undersökningen. Eleverna ansågs vara tillräckligt gamla för att bestämma själva över deltagandet varför elevernas föräldrar inte kontaktades. Eleverna erhöll kontaktuppgifter till författaren av magisteravhandlingen så att de kunde be att få mera information om undersökningen vid behov. Bilderna behandlades anonymt. Bilderna namngavs med siffror samtidigt som det medgivandet som eleven hade undertecknat kontrollerades. Efter att medgivandet kontrollerats kunde hon eller han som hade ritat bilden inte spåras.

4.4 Datainsamling och material

Bilder har varit en central del av vetenskaplig forskning genom historien. Särskilt socialvetenskaplig forskning har använt bilder som källmaterial. I dagsläget har användningen av bilder utökats till många olika vetenskapliga områden så som

samhällsvetenskap, hälsovetenskap, pedagogisk vetenskap, handelsvetenskap och media- och kulturforskning. Bilder används till exempel i forskning kring skola och lärande. (Mustola, Kärjä, Böök & Mykkänen 2015: 11, 18.) En bild kan bidra till trygghet att uttrycka sig för de elever som har svårt att formulera sig i text (Mäkiranta 2013: 25–41). Mäkiranta (2013) påpekar att en bild inte bara beskriver det som kan ses konkret, den väcker även olika uppfattningar om saker som kan förnimmas av bilden. En bild kan även förmedla stämningar och faktorer som inte uttalas. (Mäkiranta 2013: 21.)

Materialet i denna studie består av 44 bilder som eleverna ritade under lektioner i svenska på distans och i ett klassrum i en yrkesskola. Bilderna ritades på papper, alternativt fick eleven välja att använda dator och dess möjligheter fritt i arbetet med att rita en bild. Uppgiftsbeskrivningen var: *Skapa en bild av ämnet Tankar kring kursen Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, svenska 1 kp, på distansundervisning under COVID-19-pandemin på våren 2021.* (fi. *Tee kuva aiheesta Ajatuksia opiskelusta kurssilla Viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä, ruotsi, 1 osp, etäopetuksessa koronapandemian aikana keväällä 2021.*)

Sammanlagt 13 av bilderna i denna studie lämnades in i lärplattformen Moodle. Dessa 13 bilder ritades privat på distans utan andra elevers åsyn och de resterande 31 ritades på papper i ett fysiskt klassrum där eleverna var placerade med långa avstånd emellan vid fem olika tillfällen. Materialet samlades in på de sista lektionerna av kursen under våren 2021. Materialet bearbetades och analyserades under hösten 2022 och våren 2023. Jag valde att samla in bilder eftersom jag antog att jag skulle få mera omfattande material. Genom detta tillvägagångssätt önskade jag att eleverna skulle använda kreativitet i stället för att kunskaperna och motivationen i att skriva skulle styra deltagandet och resultaten. Jag försökte på detta sätt att få fler svar då eleverna inte behövde skriva. Jag försökte i stället tolka elevernas erfarenheter genom att analysera deras bilder. Det insamlade materialet analyserades i olika faser och presenteras i detta kapitel.

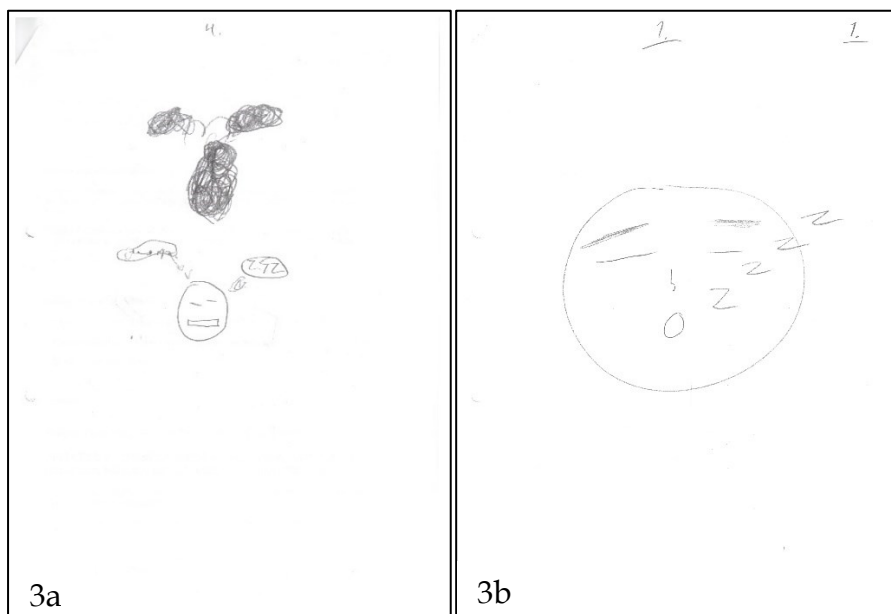
Varje elev på kursen instruerades till att lämna in sin bild oavsett om han eller hon ville delta i studien. Detta gjordes för att överhuvudtaget få in material. Jag antog att endast få elever hade deltagit i studien om det hade varit frivilligt att lämna in en bild. Eleverna fick veta att deltagande eller icke deltagande inte på något sätt påverkade bedömningen av kursen. Av intresse var att studera hur social distansering som restriktionerna som en följd av pandemin uppstod i bilderna. Jag förväntade mig att lärmiljö, indikationer av motivation, attityder och välbefinnande samt oklarhet i den rådande situationen skulle reflekteras i bilderna.

5 ANALYS OCH RESULTAT

Utgångspunkten i analysen av materialet är att identifiera vad som har uttryckts i bilderna som informanterna hade ritat på papper eller konstruerat på dator. Av intresse är särskilt lärmiljö, social distansering, interaktion och uttryck av känslor och attityd eller motivation. Slutligen analyseras vad som är oväntat och vad som har utelämnats i bilderna. En förändringsmodell (Figur 2) konstruerades för att klarlägga mina uppfattningar om vad som pågick. Jag använde förändringsmodellen som grund till denna analys och rapport.

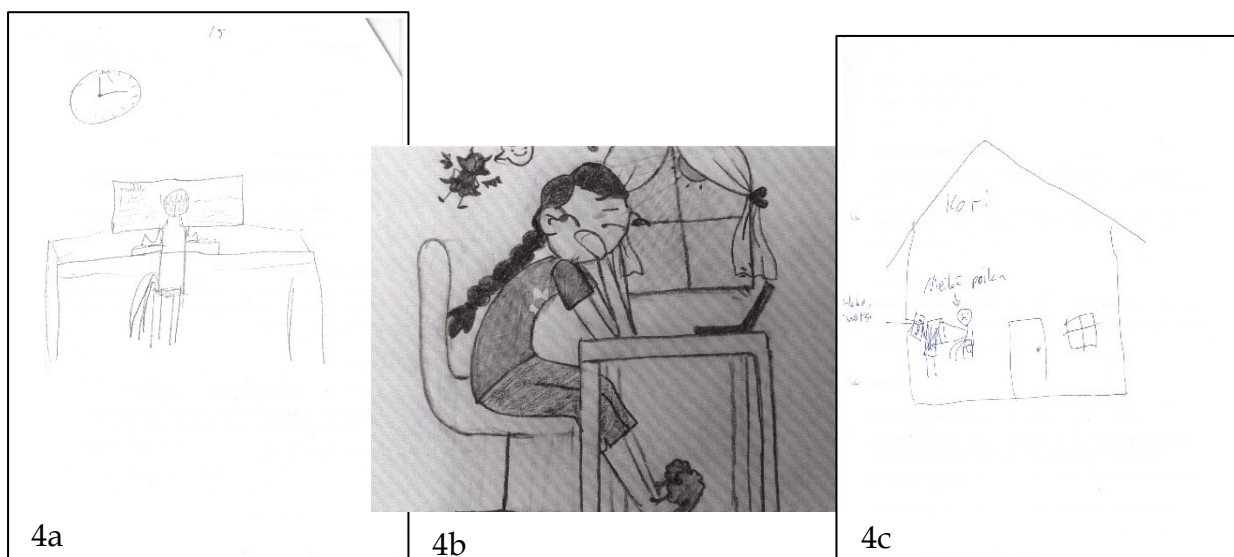
Mot mina antaganden avbildades ingen fysisk lärmiljö i de flesta av bilderna. Däremot avbildades ofta ett huvud eller en individ som tydligen representerade eleven själv. Individen uttryckte ofta en negativ känsla (t.ex. figur 3, 4, 5, 7 och 10). Dessa känslor kunde tolkas till exempel som ensamhet, trötthet och irritation. Även arga, deprimerade eller ångestfulla miner eller kroppshållning kunde tolkas hos de avbildade figurerna.

Överraskande var att flera personer inte hade avbildats i samma utrymme i en enda bild. Rekommendationer om att hålla avstånd på grund av pandemin hade tydligen tagits på allvar. Kanske kan situationen även tolkas så att de unga inte är vana att umgås med varandra hemma hos någon.

Figur 3. Uttryck av en negativ känsla. Bilderna 3a-b.

Den fysiska miljön, förutom en dator och ett skrivbord, skildrades bara av några få enskilda elever (Figur 4a).

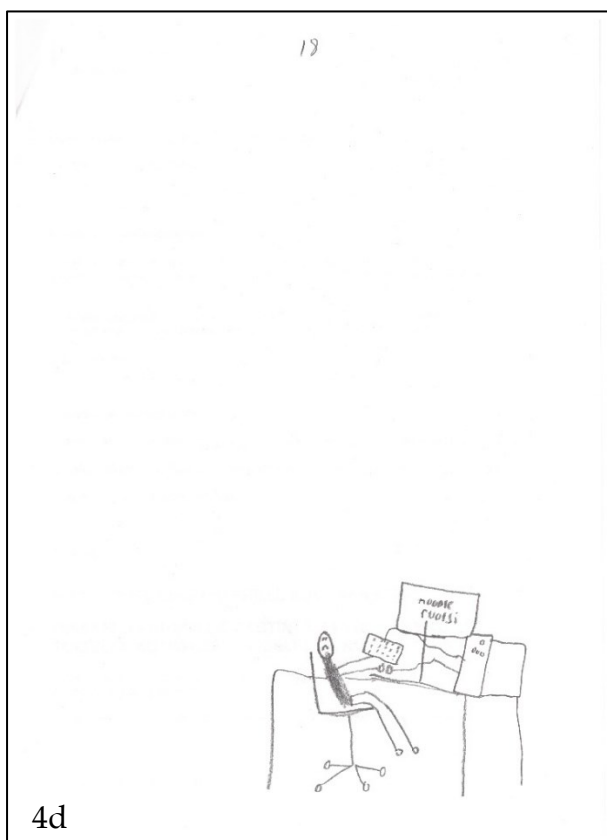
Figur 4a: Den fysiska miljön. Bilderna 4a-d.

I bild 4a sitter en person framför en stor dator ryggen mot beskådaren. Text och orden "Ruotsi" och "moodle". Ett stort bord. En ganska stor klocka. Ingen annan bakgrund. Klockan ger intryck av förväntan.

I bild 4b sitter en tjej med tofflor på fötterna och blundade ögon framför en dator och lutar huvudet mot sina händer. Mungiporna är neråtböjda. Det ser ut att någon pratar på distans. Bakom tjejens rygg finns det en djävul och en ängel eller en motsvarande figur med händerna på höften och med en pratbubbla med en leende mun. I bakgrunden finns det ett fönster med gardiner. Genom fönstret kan man se en glimt av en sol.

I bild 4c finns det en dator och en individ i ett fall ett tomt hus där en elev studerar. Ingenting utanför huset. En person med mungiporna neråt sitter inne i huset. "jag killen" (fi."meikä poika"). En dator på bordet. På skärmen står det "moodle". Orden "tvång, svenska"fi."pakko, ruotsi".

I följande bild (4d) står det en dator, ett tangentbord och en skärm med text "moodle ruotsi" på ett stort skrivbord. Framför bordet sitter en liten person med mungiporna neråt händerna sträckta mot tangentbordet. Lutar bakåt. Ingen bakgrund. Förmodligen återger eleven sig själv i bilden. Datorn på bordet är mycket dominerande likaså den blanka bakgrunden.

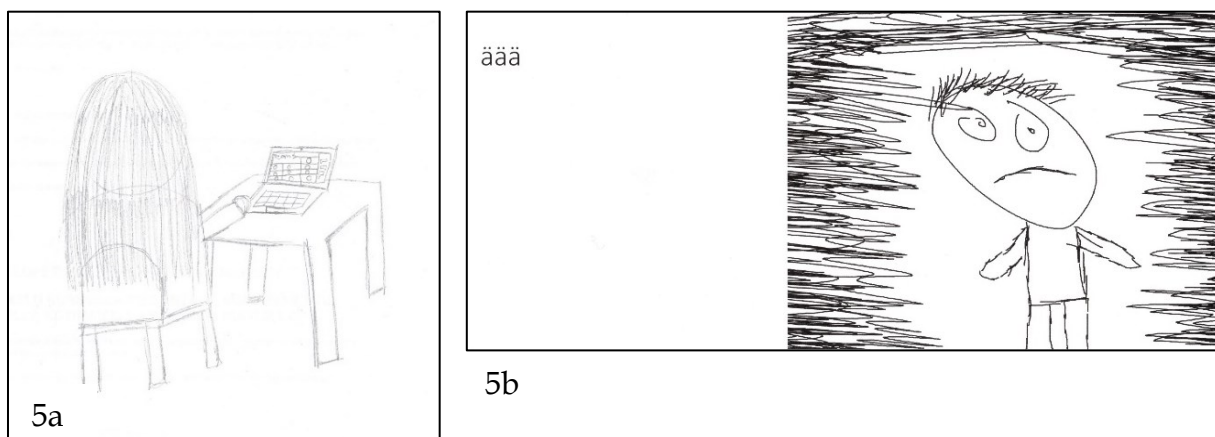
Figur 4b: Den fysiska miljön. Bild 4d.

Social miljö (figur 5) skildras mycket lite. Enbart i en bild (5a) fanns flera individer skildrade. I denna bild avbildades alla andra individer på distans på skärmen förutom eleven själv. Denna bild kan tolkas som en interaktiv, social situation även om

interaktionen skedde genom det digitala kommunikationsverktyget Teams. Mot förväntan framkom inte mobiltelefoner i en enda bild. Dominerande i bilderna framträdde ensamhet. Ömsesidig interaktion fattades helt.

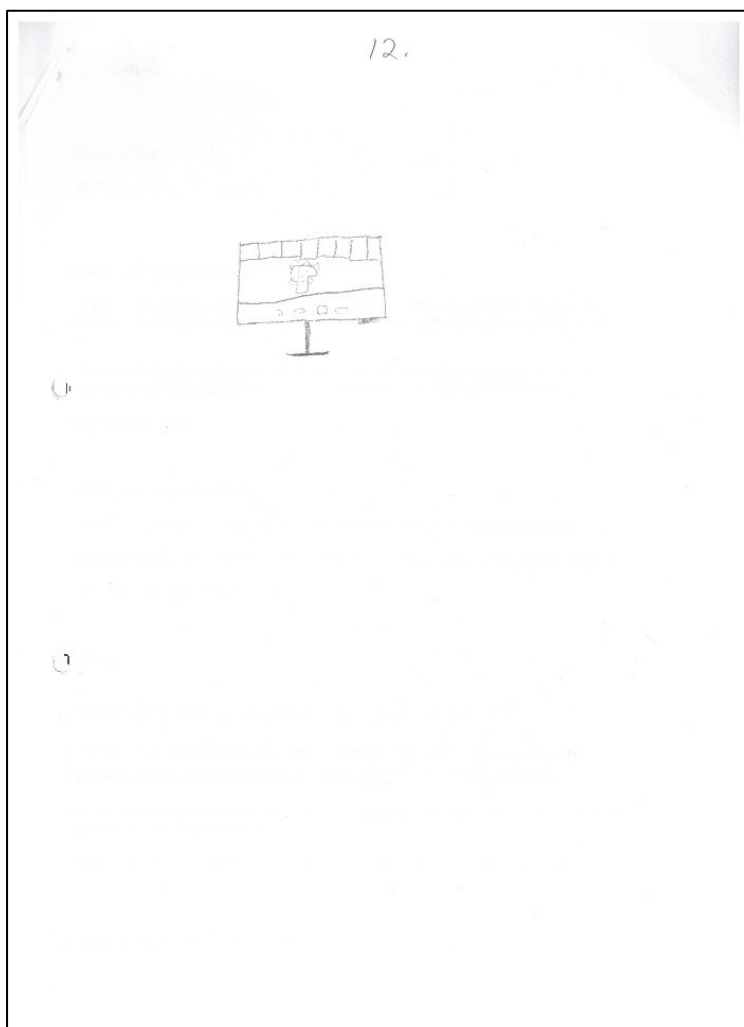
Förutom att rita fick eleverna också skriva olika verbala uttryck i form av prat- eller tankebubbla, ord och symboler. Det låga antalet pratbubblor och frånvaron av andra individer än eleven själv i bilderna i samband med det stora antalet uttryck av obehagliga känslor kan tolkas som brist på kommunikation och interaktion.

I figur 5 var en av de få bilderna som representerade sociala kontakter och interaktion under kursen. I bilden (5a) har *individen räckt handen mot datorn*. Som undantag från andra bilder kunde därmed även någon slags aktivitet upptäckas. I två av bilderna (figur 5) hade individer ritats på datorskärmen som användes som inlärningsverktyg och för kommunikation genom kommunikationsplattform Teams. Vidare såg minerna negativa ut eller *den avritade individens ansikte var riktat bort* (bild 5b). Interaktion via dator framträdde tydligt bara i tre av bilderna och inte alls "live" individer emellan. Grupptillhörighet kunde inte upptäckas i en enda bild.

Figur 5. Social miljö och interaktion på distans. Bilderna 5a-b.

Den pedagogiska miljön framträdde genom avbildningar av digitala lärplattformar som Teams och Moodle (bild 5a, 6a). Kommunikation och interaktion skildrades i bilderna bara på distans.

Figur 6: Den pedagogiska miljön. Bild 6.

I bilderna förekom inte alls interaktion mellan elever. Inte i en enda bild uttrycktes sociala situationer genom att rita flera individer fysiskt i samma ställe med en annan individ. Vidare framträdde inte heller några sällskapsdjur i bilderna. Detta kan tolkas som att eleverna har tagit restriktionerna på allvar, inte ens kompisar har avbildats i samma bild som eleven själv. Det framkom endast få signaler om interaktion mellan lärare och elever. Kommunikation verkade vara enkelriktad, dvs. en lärare pratar genom Teams.

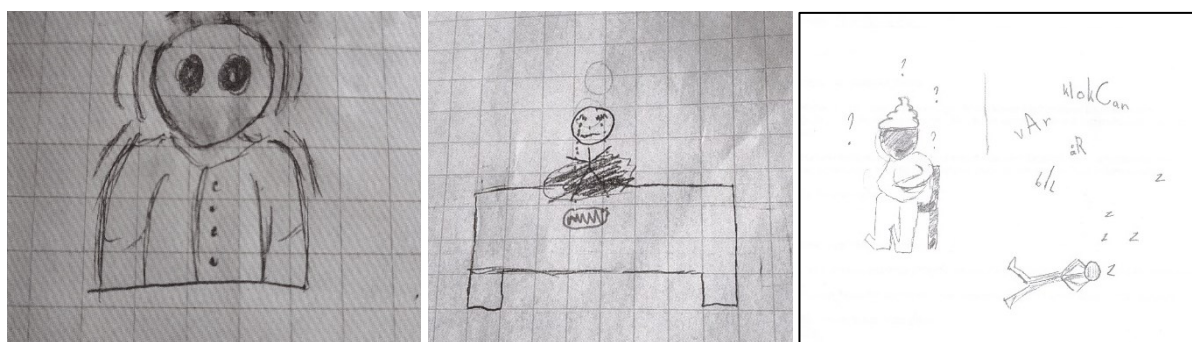
Detta framkom i en bild (6) med en datorskärm med en bild på ett huvud. Munnen var rund och personen i skärmen ser ut att prata. Man kan anta att det är lärare som återges. Det finns ingen bakgrund och pappret är mycket tomt. Man får en känsla av tomhet, ensamhet, någon pratar själv långt borta. Denna bild visar emellertid att lärare på kursen använde videokamera och kanske för eleven som hade ritat bilden var kursens lärare en av de få ansikten som eleven kunde möta under dagen. Denna tolkning gjorde jag genom antagandet att individen i skärmen var lärare. Alternativt har eleven avbildat

en situation i vilken lärare och eleven eller två elever kommunicerar på distans på tu man hand.

I en stor del av bilderna (figur 4 och 7) ligger fokuset enbart på negativa känslor. Känslan skildras kraftfullt och kan tolkas som obehag och trötthet, även ångest och utmattning eller en känsla av brist på trygghet. Trötthet visade sig vara kopplad i en del av bilderna till den obehagliga känslan. De negativa känslorna har avbildats exempelvis genom att rita en person med mungiporna neråt, med tårar, utelämnat ansikte. Kroppshållningen och huvudet är framåtböjda, med svart suddade områden ovanpå individen eller i en tankebubbla tillsammans med ord av negativ innebörd.

I de flesta av dessa bilder framkommer inte anledningen till känslan. Denna brist på information kunde ha efterfrågats av elever som gav tillståndet till att de får kontaktas senare vid eventuellt behov av tilläggsinformation. Genom att be elever att beskriva med några ord det de hade ritat hade man kunnat koppla informationen till den tidpunkt då bilderna ritades. Oavsett kan bilderna tolkas så att de är ritade av individer som känner sig ensamma med sina känslor vid den stunden då de ritade bilderna. Känslorna verkar vara dominerande och mycket obehagliga. Salmela-Aro (2018b) kallar dessa obehagliga känslor med ett sammanfattande ord *skolutmattning* som i sin tur betyder trötthet, negativ inställning till skolgång och känsla av otillräcklighet.

7a

7b

7c

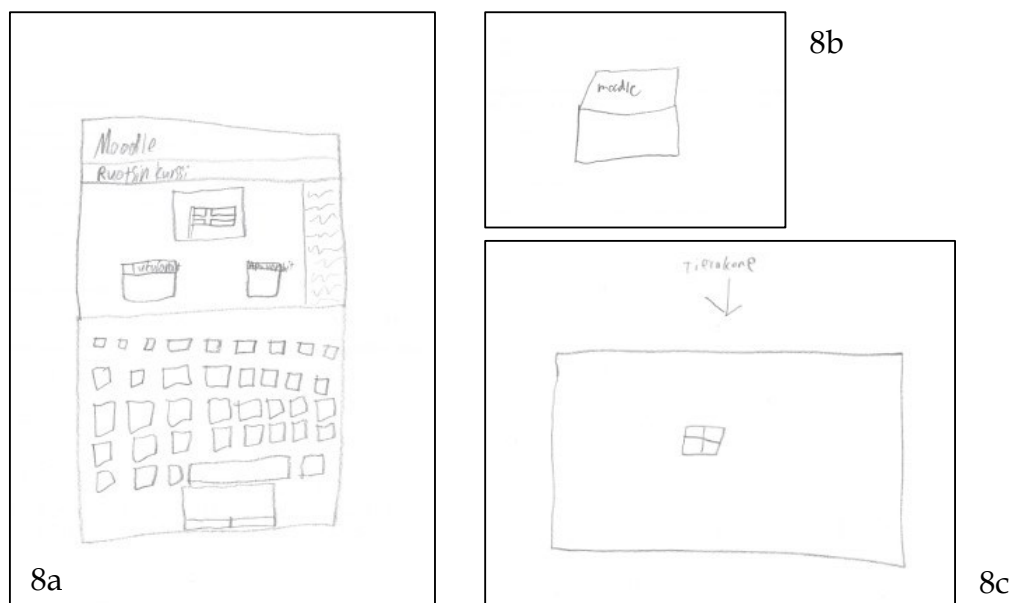
Figur 7: Elevens situation. Uttryck av en negativ känsla. Brist på trygghet. Bilderna 7a-c.

I bild 7a skildras en person från midjan och uppåt. Händerna tätt mot sidorna. Utan mun, stora ögon. Individen ser ut att darra. Ingen fysisk miljö i bakgrunden.

I bild 7b sitter en gråtande individ som tittar framåt bakom ett bord. En svart kladdat överkropp ger en tydlig signal om en negativ känsla. Ingen bakgrund.

I bild 7c sitter en individ framåtlutande på en stol. Inget ansikte. Håller armarna runt magen. Fyra frågetecken runt huvudet. En annan individ (kanske samma) ligger och sover "zzzzz". Orden "vAr, klokCan, åR, bil". Även i denna bild uttrycks en negativ känsla, kanske ovisshet och känsla av brist på kompetens. Det ser ut att eleven inte mår bra.

Förutom ensamhet var en dator den mest skildrade faktorn i bilderna (figur 8).

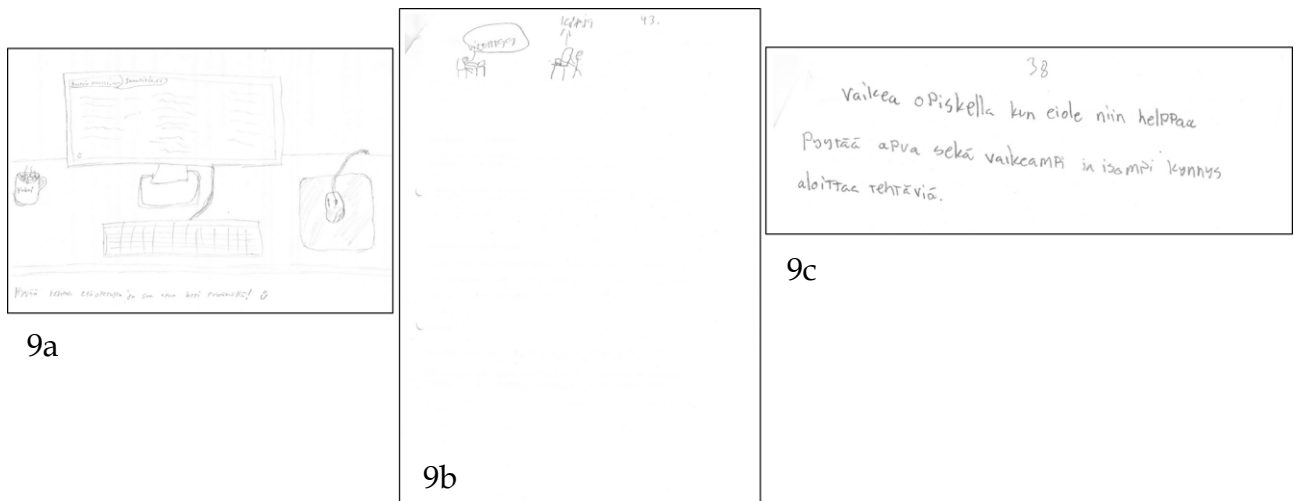
Figur 8: Datorer. Bilderna 8a-c.

I några bilder (figur 10) uttrycktes negativa attityder mot det svenska språket. Samtidigt som den negativa känslan uttrycktes förekom knappast någon fysisk miljö i bilderna, förutom en dator och eventuellt ett bord för datorn (bild 8).

I bild 9 ser en elev ut att vara nöjd med kursen och kanske även med situationen hemma eller där hon eller han befinner sig under lektionen (Bild 9a). En kaffekopp på bordet ser ut att presentera den hemtrevliga stämningen hos eleven. Eleven kanske känner sig bekväm med tanken att be om hjälp vid behov. "Hyvää ja rentoa etäopetusta ja saa apua heti pyytämällä! 😊" "Ruotsin kurssi.com Sanakirja.fi" (sv. "God och avslappnad distansundervisning och man får hjälp genast genom att be om hjälp! 😊" "Svenska kursen.com sanakirja.fi") Bilden kan även tolkas så att eleven har tillräckligt bra känsla av kompetens eller förmåga att studera på distans.

Bilderna gav oftast ett tydligt passivt intryck. Det fanns ändå ett par undantag. I en av bilderna tog eleven ställning till användandet av en dator kanske till distansundervisning. I bild 9b sitter en figur på framkanten av en stol framför en dator. Dessutom

finns det en pratbubbla med ordet "skitförbannat" (fi. "vituttaa"). Bredvid detta har eleven ritat även en annan figur som ler och verkar vara i rörelse. Bredvid figuren står det ett bord med en bok. Ovanför bordet står ordet "bok" (fi. "kirja"). Detta tolkar jag som ett ställningstagande för böcker framför datorer, kanske önskan om att få studera på något annat sätt än genom att sitta framför en dator.

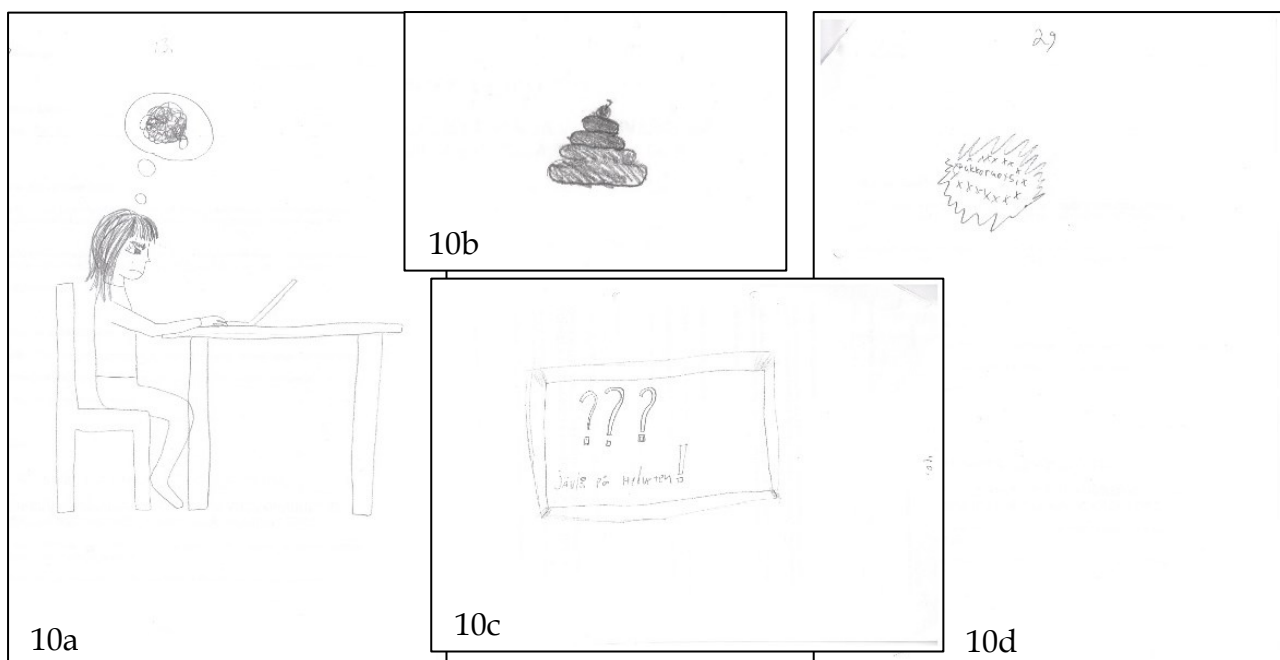

Figur 9: Ställningstagande till distansundervisningen. Bilderna 9a-c.

Denna önskan uttrycktes även i en annan bild (9c) med en tydlig signal: *En elev uttrycker tydligt sin önskan att få mera hjälp och sin åsikt att det är svårare att studera på distans och ta initiativ. "Svårt att studera eftersom det inte är så lätt att be om hjälp samt svårare och större tröskel att påbörja uppgifter" (fi. "Vaikaa opiskella kun ei ole niin helppoa pyytää apua sekä vaikeampi ja isompi kynnys aloittaa tehtäviä.")*

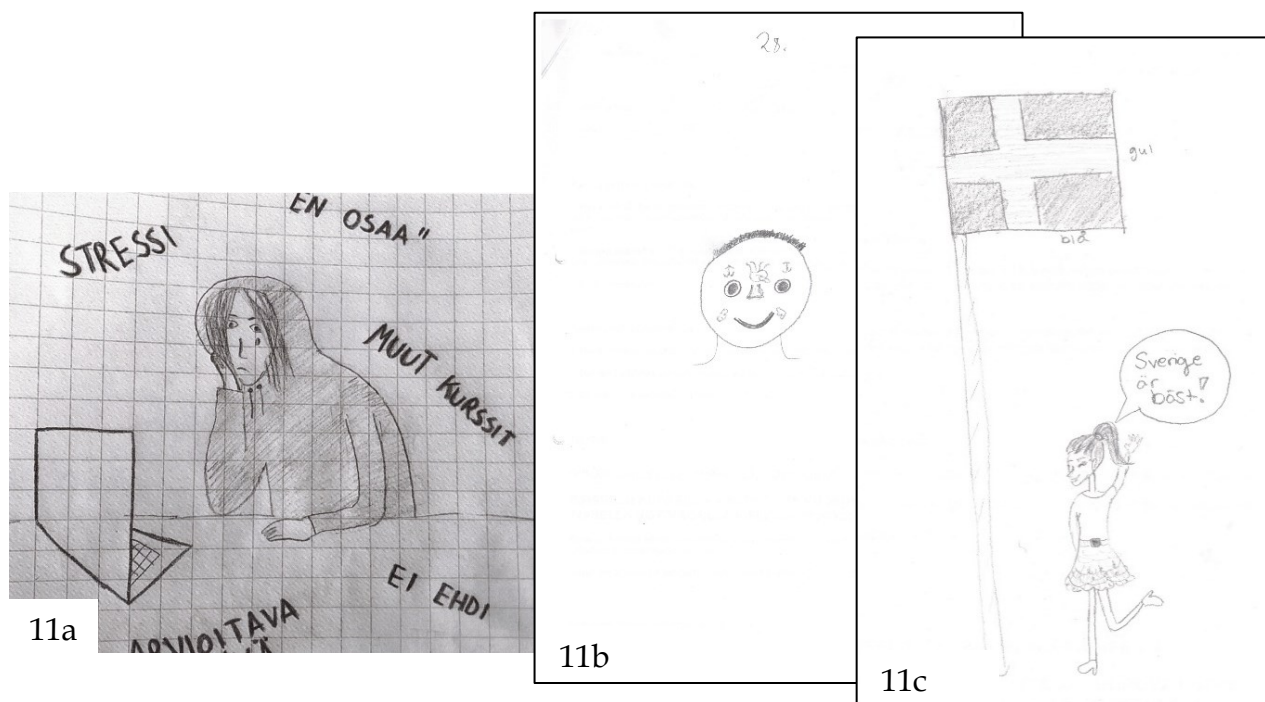
Salmela-Aro anser att när eleven upplever att lärandet är meningsfullt och relevant och eleven arbetar tillsammans med andra människor orkar hon eller han arbeta mot sitt mål och uppleva lärandets glädje. Känsla av irrelevans gör elever utmattade och cyniska (Salmela-Aro 2018a). Samarbete mellan elever saknas helt i materialet i denna undersökning samtidigt som glädjen visade sin frånvaro med ett par undantag (se figur 11).

I bilder uttrycktes ibland negativa attityder eller brist på motivation (Figur 10a-d). Informanterna i denna undersökning var individer som hade valt att studera vid en yrkesskola, vilket innebär mycket praktiskt arbete. Vid övergång till distansundervisningen tvingades dessa elever till ett passivt sittande i stället för aktivt handlande. Detta kan medverka i att det förekom så mycket bilder med både passiv och negativ stämning. I 25 av bilderna kunde en negativ stämning upptäckas tydligt. I 16 av bilderna var stämningen både neutral eller negativ eller både positiv och negativ. I bara tre av bilderna var stämningen enbart positiv (Bild 11b, 11c).

Figur 10: Uttryck av attityd. Bilderna 10a-d.

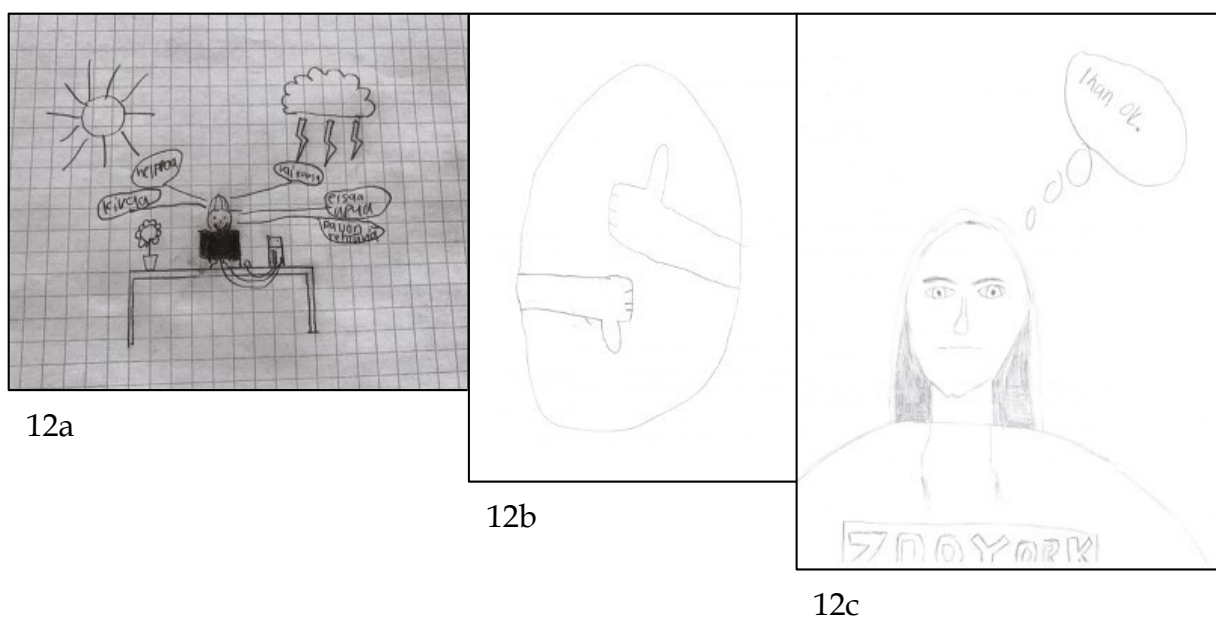
Det förekom positiva, neutrala och negativa uttryck av det svenska språket (Figur 11).

Figur 11: Känsla av kompetens. Bild 11a-c.

I bild 11a sitter en person bakom ett bord och framför en dator en tår på kinden mungiporna neråt. Handen lutar mot kinden. STRESS. KAN INTE, ANDRA KURSER, HINNER INTE, EN UPPGIFT SOM BEDÖMS" fi. "stressi" "en osaa" "arvioitava tehtävä". "ei ehdi", "muut kurssit". Ingen interaktion eller bakgrund. I bilden uttrycktes känsla av brist på kompetens, ledsen, stress, mycket att göra, svårt. Både positiva och negativa tankar uttrycktes i följande bilder (11b-c, 12a-c).

I bild 12a sitter en person som ler framför en dator och tittar mot datorn och beskådaren. På bordet står det en blomma. I bakgrunden en sol och ett moln med blixtrar. Prathubblor: "mycket att göra" (fi. paljon tehtäviä), "lätt" (fi. helppoa), "kul" (fi. kivaa), "svårt" (fi. vaikeaa), "får inte hjälp" (fi. eisaa apua).

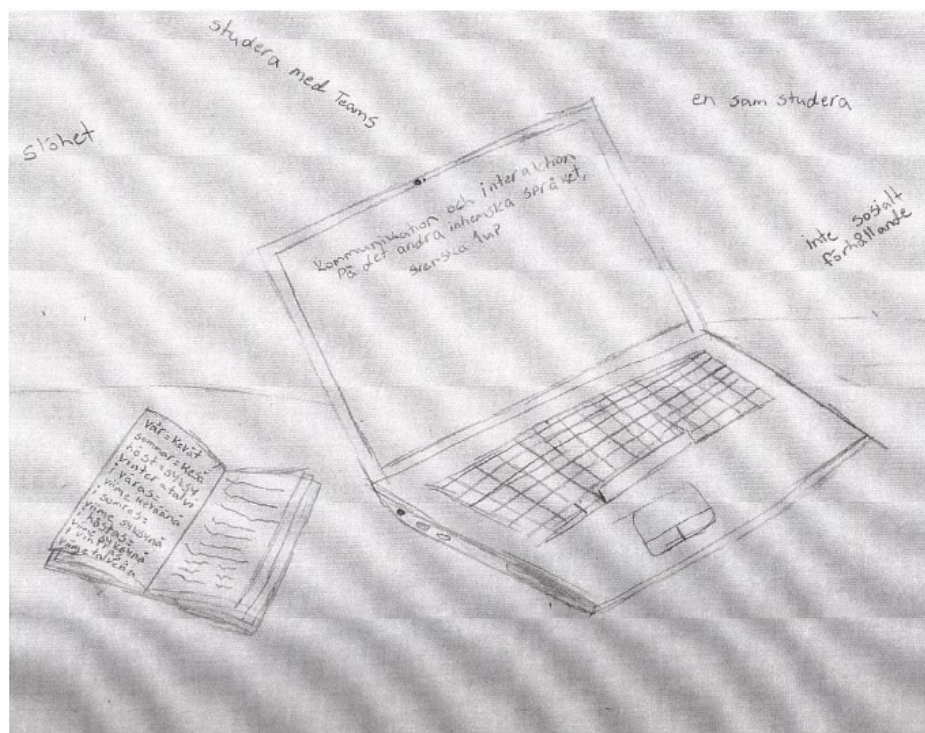

Figur 12. Positiva och negativa tankar. Bilderna 12a-c.

I bild 12b finns det en oval med en tumme upp och en tumme ner. I bild 12 c står det ett huvud med långt hår tittande framåt. Munnen som sträck. Tankebubbla "Helt OK" (fi. Ihan ok.) Ingen bakgrund.

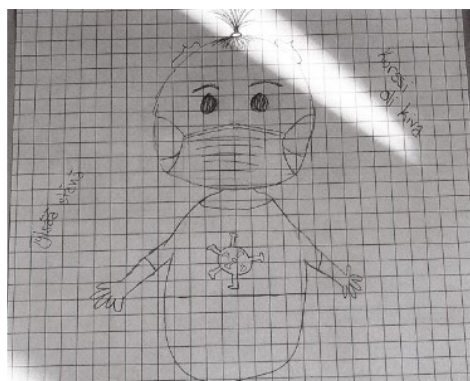
Stridiga tankar uttrycktes även i följande bild (13): En dator och en bok med text på svenska och en lista ord på svenska: "vår=kevät i våras=viime keväänä---" ord och text på svenska förekom som uttryck av kunskaper eller känsla av kompetens, kanske även beslutsamhet eller motivationens intensitet. Samtidigt uttrycktes socialt behov. "studera med Teams" "en sam studera", kursens namn. "inte socialt förhållande" "slöhet". Bild 13 gav ett intryck av en engagerad elev som ville uttrycka sitt behov av social interaktion och sällskap. Salmela-Aro (2018) definierar det positiva välbefinnandet i skolan med hjälp av begreppet *skolentusiasm*. Med *skolentusiasm* menar hon energi, beslutsamhet och hur han eller hon sätter sig in i sin skolgång. Trots elevens uttryck

av "slöhet" och behovet av "socialt förhållande", visade eleven sitt kunnande och aktivt deltagande i studerandet.

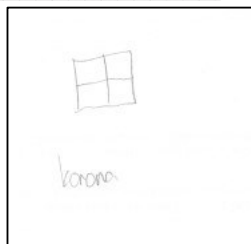

Figur 13: Beslutsamhet eller engagemang? Bild 13.

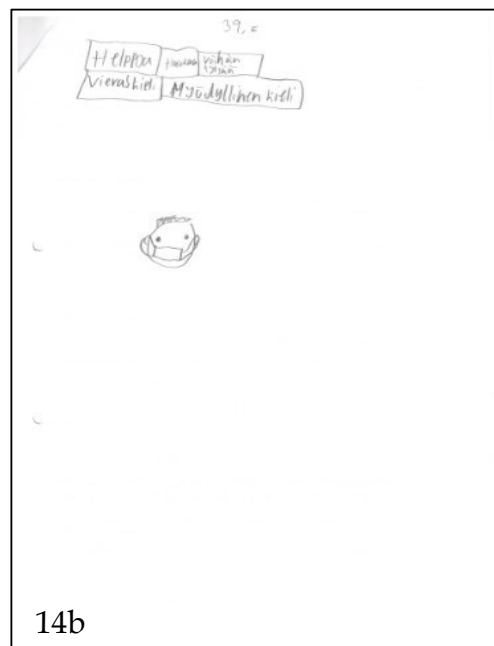
I bilderna har knappast några yttre störningsfaktorer avbildats. Mot förväntningar förekom COVID-19 bara i några enstaka bilder (14). I få bilder hade elever ritat en ansiktsmask. Ändå förekom i hög grad följderna av den allmänna rekommendationen om att hålla avstånd i bilderna. I många bilder kan obehagliga känslor upptäckas hos personer som är skildrade ensamma utan någon fysisk miljö runt omkring sig. Runt den ensamma individen fanns ofta mycket tomt utrymme.

14a

14c

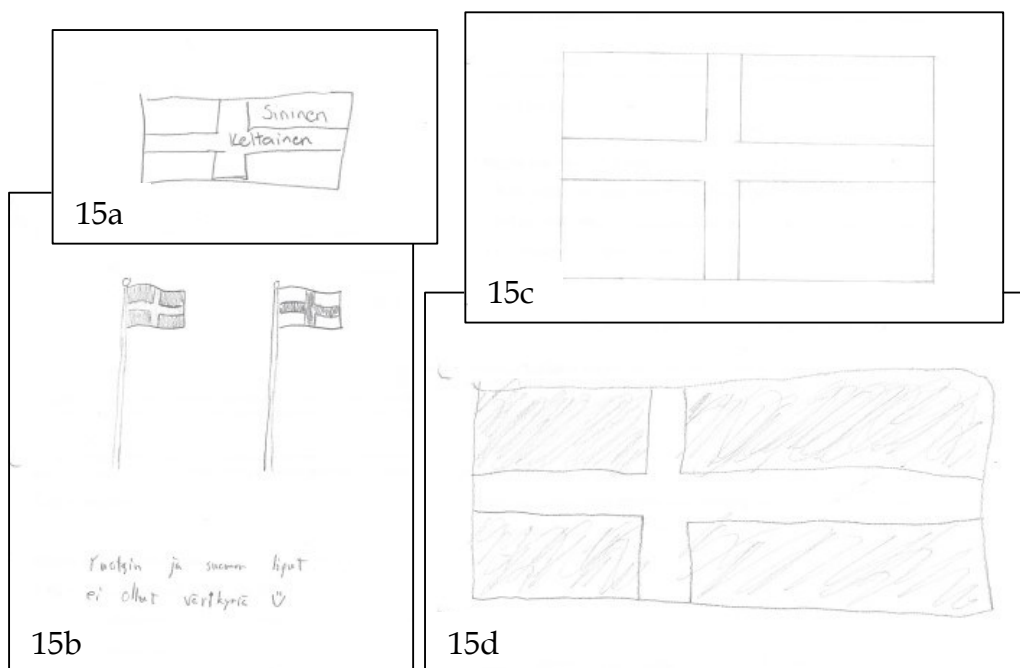
14b

Figur 14: COVID-19: Bilderna 14a-c

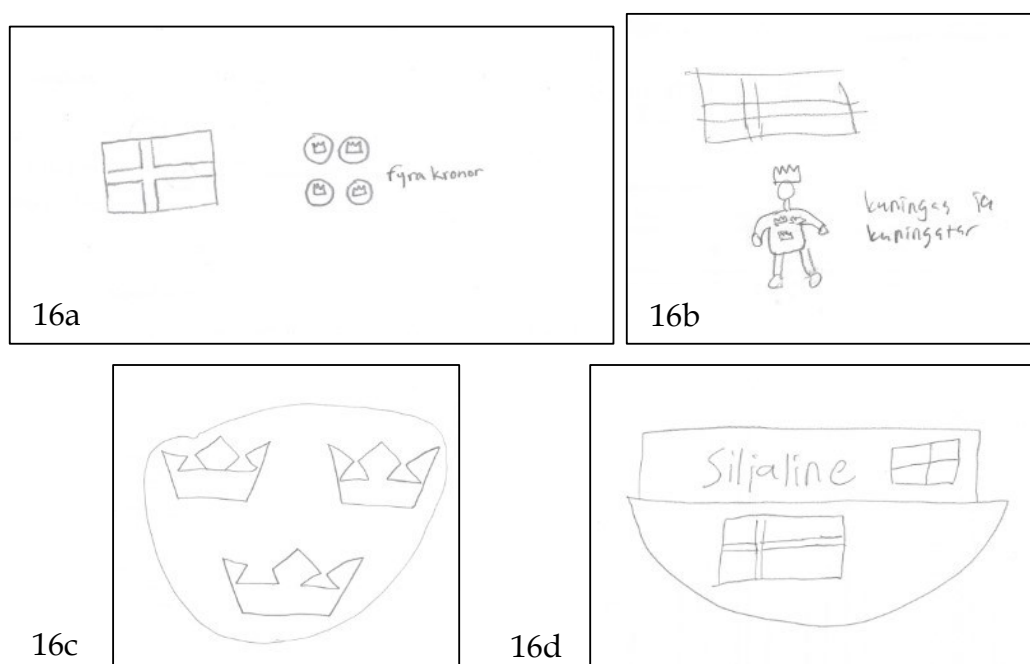
I bild 14 a bär en person en ansiktsmask framför ansiktet och ser ut att vara ett barn. "Kursen var kul" (fi. "Kurssi on kiva"), "Tråkigt på distans" (fi. "Tylsää etänä"). Till höger (Bild 14b): Ett huvud med munskydd samt orden Lätt/ Roligt/ lite tråkigt/ ett främmande språk/ ett nyttigt språk" (fi. "Helppoa/Hauskaa/vähän tylsää/Vieras kieli/Hyödyllinen kieli")

Den tredje bilden (14c) med uttryck av COVID-19 bestod av en flagga och ordet "korona". Kanske kan man tolka detta låga antal bilder med hänvisning till COVID-19 så att själva risken för sjukdomen inte var det som främst fanns i elevers tankar – utan dess akuta följder – och inte heller svenska språket eller undervisningen.

De strikta sammankomstrestriktionerna ledde till att eleverna inte fick samlas i skolorna och fysiska utrymmen som är planerade till möten med andra människor. I några av bilderna hade eleven enbart ritat en flagga eller en enkel symbol för Sverige (Figur 15). Antagligen ville eleven inte använda tid för att rita en mera omfattande bild (figur 16). Eleverna kunde även ha suttit nära varandra i klassrummet och påverkas av varandras bilder.

Figur 15: Flaggor. Bilderna 15a-d.

Figur 16: Symboler. Bilderna 16a-d.

Sammanfattningsvis kan konstateras att eleverna i hög grad upplevde ensamhet och obehagliga känslor under kursen *Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, svenska*, på distansundervisning under COVID-19-pandemin på våren

2021. Mot mina antaganden framträdde själva sjukdomen COVID-19 ändå bara i en liten biroll. Tecken på själva sjukdomen avbildades enbart som ansiktsmask eller ordet *korona* (sv. *corona*) i få bilder. Även positiva känslor kunde identifieras i materialet. De positiva känslorna var kopplade till känslan av kompetens. Denna slutsats drog jag av bilderna i vilka en positiv känsla och faktorer som representerade Sverige eller svenska uttrycktes samtidigt. Sådana faktorer kunde vara till exempel en leende individ, en blomma och Sveriges flagga och ord på svenska.

6 DISKUSSION

I denna kvalitativa studie kartlades yrkesskolelevernas tankar kring de obligatoriska svenskstudierna i yrkesinriktade grundexamen. Studierna anordnades på distans under COVID-19-pandemin på våren 2021. Vidare kartlades hurdana faktorer i lärmiljön är betydelsefulla för elever på distansundervisning då eleverna tvingas till social distansering och samtidigt ställs inför en plötslig och en oförutsedd förändring i lärmiljön. En utgångspunkt i denna undersökning var en historisk händelse, utbrottet av COVID-19-pandemi och dess oförutsedda och hastiga konsekvenser i samhället och vidare i undervisningen. Följderna sträckte sig även över den enstaka kursens *Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, svenska*, lärmiljö i detta enskilda yrkesinstitut.

Yrkesskolereformen och situationen som uppstod på grund av COVID-19-pandemin gjorde behovet av att omgående utveckla lärmiljöer aktuellt. Användandet av informations- och kommunikationsteknik som verktyg för undervisning, interaktion och lärande blev nödvändigt.

COVID-19-pandemin förändrade undervisningen och inlärningssituationerna avsevärt, så det blev viktigt att få information om den nya situationen ur elevperspektiv. Piispanen (2008) har konstaterat att förändringarna som uppstår av olika anledningar i lärmiljöer sker med ett dröjsmål vid en normal situation. Trygghetskänslan skall alltid bevaras vid en förändringsprocess. Trygghetskänslan ter sig även som den mest centrala faktorn vid utvecklandet av lärmiljöer och strävan efter god kvalitet. (Piispanen 2008: 3–4.)

Jag konstruerade en förändringsmodell (Figur 2) för att försöka förstå och beskriva vad som hände med undervisningssituationen när skolan övergick till distansutbildning. Med hjälp av illustrationen förstod jag att först och främst interaktionen mellan individer samt tryggheten i lärmiljö blev okända faktorer. Samtidigt påpekar flera forskare att interaktionen och trygghetskänslan kan framträda som de viktigaste

faktorerna i en lärmiljö och i ett lyckat inläringstillfälle. Vidare minskar ovisshet och ovetskap individens trygghetskänsla. Vid distansundervisningen uppstod det båda dessa osäkerhetsfaktorer. En annan faktor som uppstod i förändringsmodellen var förändring. Likaså den ovisshet och ovetskap som förändring förorsakar så gör och otrygghet och osäkerhet detsamma.

Dominerande i undersökningsmaterialet i denna studie var en känsla av ensamhet. Denna studie visade att eleverna upplevde att kommunikationen och interaktionen nästan saknades på lektioner. Den kommunikationen som fanns, var enkelriktad från en lärare till en elev eller flera elever och interaktionen skedde enbart genom datorer. En dator representerade ofta hela elevens sociala miljö i bilderna. Familjemedlemmar, kamrater och sällskapsdjur avbildades inte alls i undersökningsmaterialet.

Genom interaktionen har läraren möjligheten att identifiera elevens behov och därmed erbjuda sitt stöd vid behov. Förutom fungerande kommunikationsverktyg kräver interaktionen social trygghet elever emellan. I och med att distansundervisningen skapar okända faktorer i den sociala miljön är det viktigt att inte glömma betydelsen av att medvetet arbeta med elever för att skapa känsla av grupptillhörighet och därmed känsla av social trygghet.

Faktorer som lärare kan upptäcka och påverka under distansundervisningen är begränsade. Därmed är det särskilt viktigt att lärare har mycket bra färdigheter i att handleda genom digitala läromedel och kommunikationsplattformar som utgör grunden till den pedagogiska miljön. Detta för att en dator utgör en suveränt dominerande faktor under en lektion ur elevperspektiv. Som slutsats kan dras att skolan skall se till att eleverna har välfungerande datorer och internettuppkopplingar och att de har tillräckliga färdigheter i att använda dem. Lika viktigt är att läraren kan och är beredd på att använda de möjligheter som den digitala lärmiljön erbjuder. Av särskild vikt är att läraren har en sådan fysisk arbetsmiljö att hon eller han kan använda videokamera vid kommunikation genom kommunikationsplattform för att eleverna har möjligheten att uppleva känslan av kommunikation via videokamera och inte bara genom en mikrofon.

En förändring väcker känslor av osäkerhet och otrygghet. I och med upptäckter av denna undersökning skall utbildningsanordnare noggrant överväga för hur förberedd personalen är att övergå till distansundervisning både med tanke på pedagogiken, elevernas utvecklingsstadier och färdigheter och även skolans möjligheter inom informationsteknik. Både läromedel och informationstekniskt kunnande skall behärskas väl. Särskilt viktigt är att överväga om eleverna är tillräckligt mogna och har sådana färdigheter att övergång till distansundervisning är motiverat.

Resultat av denna undersökning kan inte generaliseras men den visar tydligt att en stor del av elever inte mådde bra, många elever kände sig ensamma och hade

obehagliga känslor. Vidare uppstod det knappast något av den oerhört viktiga interaktionen elever emellan, och kommunikation som fanns med lärare var mest enkelriktat. Tidigare forskning visar att det behövs trygghetskänsla för att det ska kunna ske inläring. Några faktorer som kunde ha kopplats med trygghetskänslan upptäcktes bara i få bilder. Enligt skollagen skall en elev erbjudas en trygg lärmiljö. Denna undersökning påvisar att utbildningsanordnaren inte har tillräckligt bra möjligheter att påverka den fysiska, psykiska och sociala miljön under distansundervisning. I detta fall kunde det handla om flera faktorer så som lärares bristande färdigheter i att undervisa på distans. Dessutom stängdes eleverna utanför en skolgemenskap och informell social interaktion under skoldagar. Spontana möten eller organiserade tillfällen för kommunikation och interaktion uteblev under skoldagen.

Om ekonomiska faktorer och individuell särbehandling av särskilt goda skäl kan förbises vågar jag därmed ifrågasätta Utbildnings- och kulturministeriets målsättning att rationalisera skolans fysiska lärmiljöer i att öka utbildning oberoende av tid och plats i stor utsträckning. Redan för årtionden sedan visste man att en inläringssituation av god kvalitet borde ske i en grupp och miljö som påminner om verklighet. Detta för att transfer till det verkliga livet utanför skola och klassrum skulle bli möjligt (Manninen 2007: 22). Här ser jag en inkonsekvens i förhållande till Utbildnings- och kulturministeriets strategi som strävar efter att yrkesskolorna i större utsträckning övergår till undervisning som sker oberoende av tid och plats. I praktiken förstår jag uttrycket "*oberoende av tid och plats*" som mera självständigt studerande för elever, mera digitala läromedel och minskat antal sociala kontakter och handledning av lärare. Detta mål förstår jag så att konkreta läromedel i skolbyggnaden och motsvarande skolmiljöer minskar och målsättningarna tycks vara närmast ekonomiska. Oberoende av tid och plats betyder i praktiken mindre kontaktundervisning. Samtidigt är Utbildnings- och kulturministeriets målsättning på lång sikt att ny teknologi och pedagogiska tillvägagångssätt samt mångsidiga lärmiljöer används elevorienterat. Med hjälp av olika tekniska lösningar kan skapas virtuella lärmiljöer och simulatorer som liknar miljöer i verkligheten, vilket som ger ett nytt perspektiv på inläringstillfällen. Kanske sådana lösningar kan bli lösning till undervisning som är oberoende av tid och plats. Dessa tekniska lösningar ersätter ändå inte behovet av mänskliga sociala kontakter och möten individer emellan.

Ur elevperspektiv framträder sociala faktorer och motivations betydelse i lärmiljöer. Vidare är atmosfär och upplevd social trygghetskänsla av stor betydelse för studeranden. (Manninen 2017: Piispanen 2008.) I materialet av denna undersökning förekom ändå bara några få indikationer av trygghetskänsla och positiv atmosfär. Det kan vara möjligt att mina egna antaganden och fördomar styrde det som jag kunde identifiera och tolka i bilderna och litteraturen som jag läste då jag skrev denna magisteravhandling. Jag hittade inte forskningsresultat som skulle bevisa att interaktion

individer emellan, trygghetskänsla eller lärmiljö inte skulle vara av betydelse i en inlärningsprocess. Att inte få känna grupptillhörighet eller att känna ensamhet är däremot känslor som påverkar välmående och prestation. Jag antar även att om eleven använder mycket tid framför datorn under skoldagen så blir den sammanlagda tiden framför dator och olika digitala medel mycket hög, vilket som medför nya problem med hälsa i framtiden.

Att öka distansundervisning, så som Utbildnings- och kulturministeriet har som ambition fram till år 2040, underskattar betydelsen av den fysiska lärmiljön och lärarens närvaro i inlärningsprocessen. Distansundervisning kräver mycket specialkunskap inom digital undervisning för att interaktion och trygghetskänsla kan uppnås. Fortfarande, vågar jag påstå, är stor del av lärare i finska skolor från den generationen som inte ens ägde mobiltelefon eller internettuppkoppling under tiden de utbildade sig till lärare.

Lifländer (2001: 62, 77) upptäckte i sin undersökning att lärare upplevde svårigheter i att tolka den sociala situationen på grund av fysiskt social distansering vid distansundervisning. Vidare utgör denna brist på sociala och non-verbala antydningar svårigheter för lärare att agera på ett ändamålsenligt sätt i olika undervisningssituationer. Samtidigt gör en digital kommunikationsplattform det möjligt att kommunicera med olika individer utan att andra deltagare på samma lektion ens vet om det. Detta kan ge trygghetskänsla till dem som inte annars vågar kommunicera i en gemensam fysisk miljö i andra studerandes närvaro.

I Skolverkets (2023) rekommendationer konstateras att god lärmiljö främjar både närvaron och lärandet. Som resultat av denna undersökning kan konstateras att största delen av eleverna inte mådde bra. Anledningen till detta framkommer inte tydligt eftersom resultaten och analysen baseras på bilder. Bara i några bilder hade informanten tillagt några ord som närmare beskrev elevens tankar. I samband med undersökningstillståndet frågades även om eleven får kontaktas vid behov av vidare information under undersökningen. Denna möjlighet användes inte. Lärmiljön uppträdde inte som positiv och den avbildades knappast alls förutom datorerna som var dominerande i bilderna. Vid granskandet av materialet är det svårt att tro att det skedde lärande under kursen med tanke på en så hög frekvens av obehagliga känslor.

Begreppen motivation, lärmiljö och lärande kan inte skiljas åt. Vikten av lärmiljö är obestridlig. Denna fakta väcker frågan om distansundervisning kan rekommenderas som primärt tillvägagångssätt på någon kurs i framtiden då hotet av COVID-19 har gått undan. Ur samhällsekoniskt perspektiv kan rekommendationer och ambitioner om sänkt antal lektioner på närundervisning förstås på kort sikt men ur elevperspektiv verkar inte distansundervisningen lika lyckad. Som följd på lång sikt antar jag att känsla av trygghet, sociala kontakter och interaktion med lärare och elever och elever emellan lider på distansundervisning i större utsträckning. Jag hänvisar även

till studie AMIS2022, i vilken bara 44 % av studeranden uppgav att de hade fått tillräckligt mycket undervisning av lärare. Undantaget gör vuxna med familj, att studera vid sidan av arbete, distansundervisning på grund av fysisk distans med andra ord geografiskt fakta om Finlands långa avstånd och även vid fall av hinder som en individs hälsa sätter. Distansundervisningen kan bli ett viktigt verktyg för att jämställdhet och likvärdig behandling främjas.

7 AVSLUTNING

Det är sannolikt att distansundervisningen kommer att förbli en väsentlig del av utbildningen i yrkesskolor även efter pandemin. Pandemin utbröt parallellt med en process som skulle ha pågått ändå inom utbildningssektorn, men under mycket längre tid. Undervisningen och inläringen oberoende av tid och plats kommer att bli mer vanligt i framtiden. Under tiden skolorna förbereds till distansundervisning i större omfattning enligt Undervisnings- och kulturministeriets strategi skall noggrant övervägas i vilken grad eleverna är redo för distansundervisning. Elevernas sociala behov och psykiska trygghet måste kan säkerställas under undervisningen utanför skolmiljö där eleverna studerar utan lärarens fysiska närvaro, och därmed utan lärarens möjlighet att observera och ha kontroll över inläringssituationen i sin helhet. Ett förslag är att aktivt samla in elevernas tankar under kursen på många olika sätt för att kunna ingripa i eventuella svårigheter som uppstår så fort som möjligt. Ett sätt att öka känslan av interaktion är att åtminstone läraren använder videokamera och försöker skapa en så vänlig atmosfär att även eleverna vågar använda videokamera. Informationsteknik erbjuder mycket möjligheter till olika slags kommunikationssituationer.

Denna magisteravhandling påvisar att distansundervisningen minskar lärarens möjligheter att påverka lärmiljön under lektioner jämfört med undervisningen i ett fysiskt klassrum. Elevernas hem eller andra ställen som blev valda till elevernas lärmiljöer under distansundervisningen är olika och utom räckhåll för utbildningsanordnare. Lärarens färdigheter i att undervisa på distans bedöms öka centralt och elevens förmåga att ta ansvar för sina handlingar och sitt lärande blir viktiga faktorer i inlärningsprocessen. Vidare skall eleven kunna uttrycka tydligt sitt behov av handledning och tillvägagångssättet för handledningen skall vara planerat i förväg. Läraren skall förklara för eleven hurdana olika möjligheter eleven har att uttrycka sig på distans. Läraren skall även säkerställa att eleven kan använda sig av de sätten som läraren har presenterat.

Under och efter pandemin har upptäckts en ökning av svårigheter i lärande och elevernas beteende i skolorna. Hur mycket av dessa svårigheter beror på pandemin och dess konsekvenser eller övergången till distansundervisningen skall beaktas inom ungdomsforskningen i framtiden. Mera forskning behövs för att få bättre förståelse för konsekvenser av övergång från närundervisning till distansundervisning. Elevernas välmående, motivation, självstyrning och digitala läromedels inverkan på inlärningsresultat och -motivation skall granskas närmare. En hög prioritet och uppmärksamhet skall riktas mot elevens känsla av trygghet som ligger som grund till all inlärning och närvaro. Förändring och rädsla för ett yttre hot skapar otrygghet. Under denna undersökning framträdde sjukdomen COVID-19 som ett yttre hot. Även om känslorna rädsla eller oro inte namngavs i bilderna i denna studie så kunde dessa känslor upptäckas och analyseras som känslor av obehag. Sammanfattningsvis kan konstateras att denna undersökning inte pålitligt beskriver själva orsaken till elevernas negativa eller positiva känslor. För att få mera detaljerad information hade en beskrivande text eller en kompletterande intervju kunnat uppfylla denna lucka av information.

Elevernas eventuella behov av stöd både med studier och psykisk hälsa efter sammankomstrestriktionerna skall kartläggas. De problem som passivt sittande framför datorer utan riktiga sociala kontakter förorsakar behandlas inte i den här undersökningen, men det är ett ämne att forska i framtiden. Hurdana färdigheter har elever som studerar andra stadiets yrkesinriktade grundexamen i att ta ansvar för sitt lärande, studerande, uttryckande av sitt behov av handledning och att välja sin fysiska lärmiljö på ett ändamålsenligt sätt för att klara av utbildningen och må bra i sina studier? Denna studie väckte flera frågor än gav svar. Slutligen vill jag ändå påstå att det viktigaste budskapet som eleverna i denna studie förmedlar till läraren är vädjan om att vi som lärare ser, hör och svarar på elevens behov *Hör du mig!*

LITTERATUR

- Aalto, M., Aksovaara, S., Hartikainen, S., Kleimola, R., Koskinen, M., Kurttila, J. & Teräs, M. 2020. *Kohti oppimista tukevaa oppimisanalytiikkaa ammattikorkeakouluissa*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Ahtiainen, R., Asikainen, M., Heikonen, L., Hienonen, N., Hotulainen, R., Lindfors, P., Lindgren, E., Lintuvuori, M., Oinas, S., Rimpelä, A. & Vainikainen, M-P. 2020. *Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi koulu yhteisössä koronaepidemian aikana: Ensitulokset*. Helsingfors universitet & Tammerfors universitet.
- Ahokas, T. e-post 15.1.2023 överingengör Ahokas, T. Utbildningsstyrelsen.
- Bell, J. 2017. *Introduktion till forskningsmetodik*. 5:3. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Finlex. Statrådets förordning om yrkesutbildning.
<https://finlex.fi/sve/laki/ajantasa/2017/20170673> (Hämtad: 23.11.2022)
- Folkhälsomyndigheten. 2022. Covid-19.
<http://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/> (Hämtad: 16.11.2022)
- Granö, P., Keskitalo, A. K., Ronkainen, S., Mäkiranta, M., Koivurova, A., Ylimartimo, S. & Keskitalo, A. K. 2013. *Visuaalisen kokemus: Johdatus moniaistiseen analyysiin*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Hakala, J. T. 2008. *Uusi graduopas: Melkein maisterin entistä ehompi niksikirja*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Institutet för hälsa och välfärd. 2022. *Aktuellt om coronaviruset*.
<http://www.thl.fi/sv/web/infektionssjukdomar/-och-vaccinationer/aktuellt/aktuellt-om-coronaviruset-covid-19> (Hämtad 16.11.2022)
- Järvinen, H-M. 2014. *Katsaus kielenoppimisen teorioihin*. Lintunen, P., Veivo, O., Järvinen, H., Sundman, M., Niitemaa, M. & Pyykkö, R. (red.). *Kuinka kieltä opitaan: Opas vieraan kielen opettajalle ja opiskelijalle*. Helsinki: Gaudeamus, 68–88.
- Kananen, J. 2014. *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

- Lag om grundläggande utbildning 628/1998 7 kap 29 §.
<https://finlex.fi/sve/laki/ajantasa/1998/19980628#L7P29> (Hämtad 16.2.2023)
- Lempiäinen, P. & Ågren, S. 2017. *Kielitaito on ammattitaitoa. Katsaus kielten opetukseen ja vieraskielisiin opiskelijoihin ammatillisessa koulutuksessa*. Föreningen för yrkesutveckling.
- Matikainen, J. 2001. *Vuorovaikutus verkossa: Verkkopohjaiset oppimisympäristöt vuorovaikutuksen näyttämöinä*. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Manninen, J. 2007. *Oppimista tukevat ympäristöt: Johdatus oppimisympäristöajatteluun*. Helsinki: Opetushallitus.
- Microsoft. 2022. [Http://www.microsoft.com](http://www.microsoft.com). (Hämtad 24.11.2022)
- Mustola, M., Mykkänen, J., Böök, M. L., Kärjä (red), A., Jokinen, K., Pennanen, L. & Pirskanen, H. 2015. *Visuaaliset menetelmät lapsuuden- ja nuorisotutkimuksessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 170, Tiede: Nuorisotutkimusverkosto.
- Nyberg, R., Tidström, A., Nyberg, R. & Tidström, A. 2012. *Skriv vetenskapliga uppsatser, examensarbeten och avhandlingar*. Lund: Studentlitteratur.
- Nyyssölä, N. 2015. *Kuva puhuttaa*. Mustola, M., Mykkänen, J., Böök, M. L., Kärjä A., Jokinen, K., Pennanen, L. & Pirskanen, H. (red). 2015. *Visuaaliset menetelmät lapsuuden- ja nuorisotutkimuksessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 170, Tiede: Nuorisotutkimusverkosto.
- Pietilä, P. 2014. *Yksilölliset erot kielenoppimisessa*. Lintunen, P., Veivo, O., Järvinen, H., Sundman, M., Niitemaa, M. & Pyykkö, R. (red.). *Kuinka kieltä opitaan: Opas vieraan kielen opettajalle ja opiskelijalle*. Helsinki: Gaudeamus, 45–67.
- Piispanen, M. 2008. *Hyvä oppimisympäristö: Oppilaiden, vanhempien ja opettajien hyvyyskäsitteiden kohtaaminen peruskoulussa*. Doctorsavhandling. Kokkola: Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 14-15.
- Pöyhönen, S. & Moisio J. (red.) 2012. *Funktionell svenska – utgångspunkter för att utveckla undervisningen i svenska som det andra inhemska språket*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer. Dnro 8/040/2011. Undervisnings- och kulturministeriet.
- Ristikangas, M. & Rajala, E. 2022. *Amis2022-tutkimus: Mitä me amikset ajatellaankaan?* Ristikangas, M. (red.). Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry.

- Salmela-Aro, K. 2018a. *Motivaatio ja oppiminen kulkevat käsi kädessä*. Salmela-Aro, K. (red). Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salmela-Aro, K. 2018b. *Kouluinto ja koulu-uupumus*. Salmela-Aro, K. (red). Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Skollagen. Lag 2020:605 5 kap 3 §. <https://lagen.nu/2010:800#K22>. (Hämtad 15.3.2023)
- Skolverket. 2023. Främja närvaro och förebygga frånvaro. <http://www.skolverket.sve/skolutveckling>. (Hämtad 16.3.2023)
- Undervisnings- och kulturministeriet. 2023. *Vad ändras i yrkesutbildningen för utbildningsanordnare*. <http://okm.fi/dokument/1410845/4297550/OKM>. (Hämtad 11.2.2023)
- Utbildningsstyrelsen. 2023. *Ammatillisen koulutuksen uusien oppimisympäristöjen ja -ratkaisujen kehitystä tuetaan valtionavustuksella*. <http://oph.fi/fi/funding-release/ammattillisen-koulutuksen-uusien-oppimisymparistojen-ja-ratkaisujen-kehittamista>, 19. (Hämtad 24.3.2023)
- Lampinen, P. 2017. *Ammatillisen koulutuksen reformi*. Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys ry. <https://amke.fi/media/julkaisuja/ammattillisen-koulutuksen-reformi-2017.pdf>.
- Undervisnings- och kulturministeriet. 2021. *Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko*. Valtioneuvoston julkaisuja. 2021:24. Helsinki 24-31. (Hämtad 2.5.2023) https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162995/vn_2021_24.pdf?sequence=1&isallowed=y
- Undervisnings- och kulturministeriet. 2022a. *Övriga inlärningsmiljöer inom yrkesutbildningen*. <https://okm.fi/sv/ovriga-inlarningsmiljoer-inom-yrkesutbildningen>. (Hämtad 8.11.2022)
- Undervisnings- och kulturministeriet. 2017. *Den nya yrkesutbildningen*. <http://minedu.fi/amisreform>. (Hämtad 13.1.2023 och 15.2.2023)
- Viljaranta, J. & Tuominen. 2018. *Oppiaineiden arvostukset: tärkeää, hyödyllistä, kiinnostavaa ja kuormittavaa*. Salmela-Aro, K. (red). Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.